

OBSAH :

ÚVOD.....	6
ČÁST I – Teoretická část	8
1. Poloha a znak města.....	8
2. Přírodní podmínky	10
3. Historie města Nové Hradý	15
3.1 Od počátku do roku 1279	15
3.2 Od roku 1279 do 1620	15
3.3 Od roku 1620 do 1945	18
3.4 Od roku 1945 do současnosti	24
4. Významné kulturní a historické památky	27
4.1 HRAD	27
4.2 REZIDENCE.....	30
4.3 ZÁMEK.....	32
4.4 KOSTEL.....	34
4.5 KLÁŠTER	36
4.6 RADNICE	39
4.7 BUQUOYSKÁ HROBKA	40
5. Obyvatelstvo a významné osobnosti z Nových Hradů	42
5.1 Jan Oppolzer	43
5.2 Anton Teichl	44
5.3 Robert Polák	44
5.4 Páter Raymund M. Chalupa	45
5.5 Páter Bonfilius	46
5.6 Vladislav Karba	46
6. Pověsti Nových Hradů	47
6.1 O založení Nových Hradů	47
6.2 Pověst o zakletých mniších	47
6.3 Pověst o černém rytíři	48
6.4 Pověst o hrobníkovi a prstenu	49
6.5 Pověst o modré paní.....	50
ČÁST II – Didaktická část.....	51
7. DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ REGIONÁLNÍHO UČIVA VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ	51
7.1 Příklady začlenění regionálního učiva do výuky.....	52
7.2 Exkurze Den na Novohradském hradě.....	59
ZÁVĚR	67
RESUMÉ	68
SUMMARY	68
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	69
I. Prameny	69
II. Literatura	69
III. Internetové zdroje	70
SEZNAM PŘÍLOH	72
Příloha č. 1 - Obrazová příloha	72
Příloha č. 2 – Pracovní listy a dotazník	73

ÚVOD

Odnepaměti mám velmi ráda historii a historické památky, které jsem od útlého věku díky svým rodičům navštěvovala po celé Evropě. Právě proto jsem si pro svou práci vybrala historii jihočeského města, které je plné historických památek. Není jím město České Budějovice, ve kterém žiji, ale město Nové Hrady, které je nyní mým druhým domovem a přirostlo mi k srdci. Velice mě překvapilo, že Nové Hrady, nyní tak malé městečko na hranici s Rakouskem, byly v minulosti téměř středem jihočeského kraje a jednu dobu se mohly rovnat královskému městu České Budějovice.

Cílem mé diplomové práce je vypracovat přehled o historii města Nové Hrady od doby jeho vzniku až po současnost a zároveň poukázat na možnosti využití regionální výuky na prvním stupni základní školy. Práce je tedy rozdělena na část teoretickou a část didaktickou. V teoretické části jsem použila literaturu vztahující se k historii Nových Hradů, ale bohužel jsem nemohla využít kroniky města, protože byly nejspíše během druhé světové války zničeny. Jelikož je město na území bývalých Sudet, po druhé světové válce bylo mnoho historických exponátů a památek ve městě i okolí nenávratně zničeno. Jako příklad mohu uvést chatu Žofín, interiéry Novohradského zámku, obsáhlou klášterní knihovnu a Buquoyův hradní archiv. Věci, které se zachovaly, jsou vystaveny v Novohradském hradě a dokumenty jsou uloženy v Třeboňském archivu.

V teoretické části se věnuji celému Novohradsku, protože město bylo součástí panství nejprve Vítkovců, poté Rožmberků, Švamberků a nakonec nejvýznamnějším rodem pro tuto oblast byli Buquoyové. Zaměřila jsem se na polohu města a panství, přírodní podmínky regionu, dějiny Novohradského panství od první zmínky po současnost, které jsou rozděleny do čtyř etap. Dále popisuji vývoj historických památek města jako je hrad, rezidence, zámek, hrobka, kostel sv. Petra a Pavla a klášter servitů, náboženského řádu, který je také nedílně spojen s historií města. Nemohla jsem opomenout významné Novohradské rodáky, mezi nejvýznamnější patří lékař Jan Oppolzer, archivář Anton Teichl a poslední novohradský servita páter Bonfilius, a nakonec pověsti vážící se k městu Nové Hrady.

V didaktické části se zaměřuji na konkrétní využití historických poznatků. Uvádím zde možnosti, které lze využít v předmětu vlastivěda, jako exkurze, vycházka, pracovní listy a projekt. Jsou zde vypracované ukázky pracovních listů, vycházky, projektu, ale

nejvíce se v mé práci věnuji celodenní exkurzi s názvem Den v Novohradském hradě určené pro pátou třídu základní školy a zaměřené na historii hradu a život jeho majitelů. Exkurze je doprovázena pracovním listem, v kterém se vyskytují i mezipředmětové vazby na přírodovědu, matematiku, český jazyk a výtvarnou výchovu.

Doufám, že moje práce bude pro některé přínosem a pomůže učitelům i dětem v Nových Hradech při práci v hodinách vlastivědy. A zaujme i učitele a studenty ze vzdálenějších měst a obcí a bude motivací pro návštěvu tohoto krásného historického města.

ČÁST I – Teoretická část

1. Poloha a znak města

Město Nové Hrady leží poblíž hranic s Rakouskem asi 30 km jihovýchodně od města České Budějovice, a zároveň v pohorí Novohradské hory, kterému dalo město název. Zprvu tu byl postaven hrad jako strážní bod hlídající vstup do Českého království. Nepropustné lesy, hory, stráně plné kamení, bažiny a rašeliniště¹ způsobily, že člověk nemohl v tomto kraji dlouho zakotvit.²

Název města Nové Hrady se poprvé objevil roku 1541, dříve se používal díky převažujícímu německému obyvatelstvu název Gretzen, odvozený od českého slova hradeč. Toto město patří do Jihočeského kraje a od roku 1961 do okresu České Budějovice. V roce 1850 však obec Nové Hrady patřila do okresu Nové Hrady, roku 1869 do okresu Budějovice, 1921 České Budějovice, roku 1931 to bylo do okresu Kaplice a od roku 1950 do již zmiňovaného data 1961 tvořily Nové Hrady součást okresu Trhové Sviny.³

Zeměpisná šířka Nových Hradů je 48° 47' 24" severní šířky a zeměpisná délka je 14° 46' 41" východní délky. Nadmořská výška města je 541 metrů nad mořem a katastrální výměra činí 7 968 ha. Město se člení na místní části Byňov, Nakolice, Obora, Štiptoň, Údolí, Veverčí, Vyšné a Nové Hrady. Počet obyvatel byl roku 2009 spočítán na 2612. Historické jádro je městskou památkovou zónou. Nové Hrady mají na svou malou rozlohu mnoho historických památek, jako hrad, zámek, rezidenci, kostel sv. Petra a Pavla, klášter servitů, Buquoyská hrobka a radnice, ve které se nyní nachází Kulturní a informační centrum města a městský úřad.⁴

---

¹ Rašeliniště je bažinný ekosystém, který je trvale zamokřen pramenitou nebo dešťovou vodou, se značnou produkcí rostlinné biomasy. Odumřelé části rostlin se shromažďují a ve spodních vrstvách a za nepřístupu vzduchu se přetvářejí na rašelinu, která se těží.

² KULÍŘ, Vratislav. *Nové Hrady: 700 let města..* České Budějovice: Merkur, 1979, nestr.

³ Internetové stránky Wikipedie Otevřená encyklopedie[online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Nové_Hrady.

⁴ Oficiální webové stránky města jsou dostupné na www.novehrady.cz, starostou města je aktuálně Mgr. Vladimír Hokr.

Městský znak městu Nové Hradky potvrzuje roku 1488 Vladislav Jagellonský. Na modrém štítě je stříbrná kvádrová zeď s cimbuřím a za ní dvě stříbrné věže. Každá z věží má dvě okna, branku, červenou valbovou střechu a dvě zlaté makovice. Mezi věžemi je zlatá pětilistá růže s červeným středem a zelenými kališními lístky. Štít drží a za ním vyniká jako štítonoš anděl s rozloženými křídly.⁵ (viz příloha č. 1, obr. 1)

---

⁵ MŮRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko- Historie, krajina, turistické trasy*. České Budějovice: Dona, 1992. ISBN 80-85463-09-1, s. 84.

2. Přírodní podmínky

Město Nové Hrady patří do Jihočeského kraje, který je známý především pro své dvě pánve, Českobudějovickou a Třeboňskou, a protichůdné pohoří a hory při hranicích, Novohradské hory a Šumava. Jihočeský kraj není bohatý na nerostné suroviny. Je tu malá hustota osídlení, právě díky nedostupnosti a nerozvinutosti průmyslu. Krajina jihočeského kraje je známá řadou rybníků a rozlehlou plochou lesů, které tvoří třetinu plochy celého kraje. Novohradsko se rozprostírá na území Novohradských hor a jejich podhůří. Nejjižnější české pohoří ukrývá pestrou mozaiku památek vytvořenou silou přírody i rukou lidskou, které jsou pro turisty velkým lákadlem.⁶ Zeměpisný název Novohradských hor je znám až koncem 19. století. Na českém území se rozprostírají tyto hory na ploše 162 km². Průměrná nadmořská výška je 810 metrů. Nejvyšší vrchol Viehberg, který dosahuje 1112 metrů, nalezneme jako většinu vrcholů vyšších než 1000 metrů na rakouské straně. Pouze tři z nich leží na našem území, a to Kamenec (1072m), Myslivna (1040m) a Vysoká (1034m). Podle geomorfologického členění z roku 1987 podle J. Demka⁷ se Novohradské hory dělí na Pohořskou hornatinu a Jedlickou vrchovinu, a dále Novohradské podhůří na Kaplickou brázdu, Stropnickou pahorkatinu, Soběnovskou vrchovinu, Hornodvořištskou sníženinu a Kleopanovskou vrchovinu.⁸ Do oblasti Novohradska dále zasahuje Třeboňská pánev. Novohradské podhůří má nejvyšší vrchol ve Stropnické pahorkatině, respektive ve Slepíčích horách, a tím je Kohout (870m).

V oblasti Novohradska je velký výskyt podzemních vod, a to především prameniště na Dobré Vodě a prameniště v oblasti Jedlické vrchoviny, které je hlavním zdrojem vodovodní sítě města Nové Hrady. Další významný zdroj podzemní vody je v povodí řeky Stropnice u Petříkova, kde je voda průmyslově těžena z artézských studní z hloubky přes 200 metrů a je vyvážena do světa pod názvem Dobrá voda. Oblast Třeboňské pánve a Novohradských hor je od roku 1981 vyhlášena chráněnou oblastí

---

⁶ CUKR, Jiří. *Novohradské hory-Průvodce zajímavými místy po obou stranách hranice*. České Budějovice: Veduta, 2009. ISBN 978-80-86829-45-6, s. 38.

⁷ Jaromír Demek je český geograf a geomorfolog. Napsal Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Narodil se roku 1930.

⁸ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*. Praha: Baset, 2006. ISBN: 80-7340-091-X, s. 14.

přirozené akumulace vod.⁹ Výskyt minerálních vod je evidován na Hojně vodě. Prameny zde byly léčivé chladné, ale údajně mírně radioaktivní. Vodní toky celé oblasti spadají do říční soustavy pravostranného přítoku řeky Vltavy, do řeky Malše.¹⁰ Tato řeka pramení na severovýchodním úbočí hory Viehberg v Rakousku. Délka toku celé Malše je 89,3 km.¹¹ Nejvýznamnějším přítokem Malše je řeka Stropnice, která dává jméno třem osadám na své cestě, Dlouhé Stropnici, Horní Stropnici a Dolní Stropnici. Pramení na rakouské straně jihovýchodně od hory Vysoké, vlévá se do ní Veveřský, Žárský a Svinenský potok a protéká vodní nádrží Humenice a nádherným Tereziiným údolím. Nádrž Humenice byla ve 20. století vybudována s cílem snížení maximálního průtoku řeky a je situována mezi Bedřichovským rybníkem a městem Nové Hrady. Nádrž má celkový objem 808 000 m³. V Tereziině údolí je náhonem voda částečně svedena do umělého vodopádu. Do Veveřského potoka se vlévá potok Novohradský, který protéká městem Nové Hrady, pramení těsně za hranicemi v Phyrabrucku a teče přes Zevlův rybník. U Byňova se do Stropnice vlévá nejvýznamnější pravostranný přítok Vyšenský potok, který protéká soustavou velkých rybníků. Dalším pravostranným přítokem řeky Malše je řeka Černá, do které se vlévá Pohořský potok a za Ličovem protéká vodní nádrž Černá, odkud je voda odvedena podzemním náhonem k elektrárně Soběnov. Dalším významným prvkem v tomto kraji jsou rybníční soustavy. V tomto regionu je mnoho menších i několik větších chovných rybníků. Rybníkářství a rybářství je vyhlášeným a tradičním hospodářským odvětvím jižních Čech. Kromě ryb se na Novohradských rybnících chovají též husy nebo kachny. Jako chovný vznikl i díky rozvoji rožmberské rybníční sítě 70 ha velký Byňovský rybník jako dílo Štěpánka Netolického.¹² Nejstarším rybníkem Novohradska a jedním z nejstarších v celých Čechách je Žárský rybník. Je uváděn již roku 1221, roku 1358 byl zvětšen na nynějších 120 hektarů a je tak zároveň největším rybníkem v oblasti. Mezi menšími rybníky v okolí Nových Hradů můžeme jmenovat Kartáčník, Velký Ovčí nebo Královský. Velmi zajímavými vodními nádržemi, typickými pro Novohradské hory, jsou takzvané klauzury¹³, které byly zřizovány na konci 18. století s cílem lepšího průtoku v době plavení dřeva. Nacházejí se na říčce Černé a Pohořském potoce, které se tak staly

⁹ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 18.

¹⁰ HOKR, Vladimír. *Průvodce naučnou cyklotrasou-Paměti Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*. Novohradská občanská společnost, 2003. ISBN 80-239-2016-2, s. 5.

¹¹ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 68.

¹² Štěpánek Netolický byl hlavním rybníkářským hejtmanem a fišmistrem a rybníčním stavitelem. Žil v letech 1460-1539.

¹³ Klauzury jsou splavovací nádrže vytvořené na vodních tocích sroubené ze dřeva. Vypuštěním nádrže se zvedne hladina vody na toku, aby bylo možno plavit dřevo na vorech za nízkého stavu vody.

nejmenšími vorosplavnými toky v Evropě. Patrně nejznámější klauzurou je Pohořský rybník. Plavba vorů skončila roku 1938, povodeň toho roku výrazně poškodila plavební soustavu, která již nebyla nikdy obnovena.¹⁴ Povodně v oblasti Novohradska nejsou tak časté, ale z roku 1936 velká povodeň na řece Stropnici u Nových Hradů značně poškodila i Tereziino údolí.

Oblast Novohradska dodnes není příliš zasažena průmyslem. Větší podniky průmyslové výroby jsou jen v populačně větších sídlech regionu jako Nové Hrady, Kaplice, Trhové Sviny, Velešín. Rozvíjelo se zde hlavně dřevařství. Mimořádnými technickými památkami jsou buquoyská plavební soustava a místy zachovalá trať koňské železnice, první na evropském kontinentě. Oblast regionu je v podstatě chudá na surovinové zdroje. Současná těžba stavebních surovin má jen místní význam. V 18. a 19. století byla na Novohradsku důležitá naleziště železné rudy, která se po vytěžení vozila ke zhutnění do zdejších hutí.¹⁵ Na Novohradsku byla nejstarší hutí Gabriela v Třebíčku u Benešova nad Černou. Surové železo se zpracovávalo v hamrech, které byly zakládány kolem vodních toků. Buškův hamr u Trhových Svinů je technickou památkou. V oblasti Novohradska především okolo Besednice se dobývají spraše a hlíny pro cihlářskou výrobu a průmyslově se tu těží vltavíny¹⁶. V regionu se nachází také mléčně bílý křemen, který se těží v kamenolomu ve Štiptoni u Nových Hradů. Vzhledem k nalezištím křemene a křemenného písku a díky Buquoyům zde v 19. století vznikl průmysl sklářský. Velkým přínosem byl objev vzácných skel, černého a červeného hyalitu¹⁷, dnes již bohužel zapomenutý. Ložiska rašeliny nemají pro průmyslovou těžbu žádný význam, protože jsou malá a mnoho z nich je chráněno z důvodu výskytu vzácných rostlin a živočichů. V oblasti se vyskytují skalní útvary, skupiny balvanů dvojslídne žuly a skalní mísy jako Čertovo sedátko v Hrádku u Nových Hradů. Nejslavnější skalní útvar se nachází na Kraví hoře a říká se mu Napoleonova hlava.

Dalším důležitým odvětvím vedle již zmíněného rybářství bylo i zemědělství. Po 2. světové válce na většině půdy na Novohradsku hospodařil státní statek Nové Hrady. Po roce 1989 se rozpadly státní statky a zmenšil se počet obyvatel pracujících

---

¹⁴ KOL. *Novohradsko-5 fenoménů*. Město Nové Hrady, 2010. nestr.

¹⁵ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 23.

¹⁶ Vltavíny jsou přírodní skla, neboli chryzolity sopečného původu, pojmenovány podle řeky Vltavy, v jejíž blízkosti byly nalezeny. Na Moravě nalezené tektity v blízkosti řeky Jihlavy se nazývají moravity.

¹⁷ Hyalit je zvláštní druh skla, označovaný též "černé" sklo. Nepropouští světlo, má vysoký lesk a mimořádnou tvrdost.

v zemědělství. V regionu převažují soukromí zemědělci. Zemědělství se orientuje na pěstování obilovin, olejnin, brambor, ovoce a zeleniny. V živočišné výrobě je významný chov skotu, drůbeže a prasat. Někteří zemědělci chovají koně nebo ovce. Souvislejší areály lesa s dominantním porostem smrků se vyskytují hlavně ve vlastních Novohradských horách při státní hranici s Rakouskem, avšak dochovaly se tady i porosty s vysokým zastoupením buku. Na tom má podíl buquoyské hospodaření v lesích, které využívalo přirozené obnovy lesa.¹⁸ Na mnoha místech oblasti se vyskytuje bohatá flóra mokřadů, rašelinišť a slatinišť. V rašeliništích Červené blato a Žofinka se vyskytuje vzácný tetřívěk obecný, zmije obecná, čáp černý, borovice blatka a rojovník bahenní. Mezi další významná rašeliniště oblasti patří Pohořské rašeliniště, U Tří můstků a Jarošovský les. Zajímavý je výskyt brouků známý v České Republice pouze v lokalitě Žofínského pralesa. V horním úseku řeky Malše a ve Svinenském potoce se vyskytuje Perlorodka říční. V minulosti bylo území Novohradských hor bohatým loveckým revírem. Poslední vlk, medvěd a rys zde byli zastřeleni ve 2. polovině 18. století. V současnosti tu ale byl rys znovu spatřen. Ze savců je v oblasti častý jelen a ze šelem je běžný výskyt tchoře nebo vydry. V Novohradských horách se též vyskytují nepůvodní druhy savců, které se tu hojně rozšiřují. Jde o psíka mývalovitého a norka amerického.¹⁹

Novohradské hory a jejich podhůří leží v přechodném pásu středoevropského typu, kde je vyvážen vliv kontinentu a oceánu. Patří tedy k mírně teplému a mírně vlhkému podnebí. V nejvyšších polohách je vliv horského klimatu se zvětšenou oblačností a srážkami a se zvýšeným počtem slunných dnů na podzim a v zimě. Důležitým činitelem je nadmořská výška a reliéfová členitost. Na chladnou oblast v okolí Slepíčních hor navazuje zóna, která zahrnuje Nové Hrady, Horní Stropnici, Žársko a Kaplicko a pro kterou je charakteristické krátké, mírně chladné a mírně suché léto, mírné jaro a podzim, normálně dlouhá mírná až mírně chladná a suchá zima s normálním trváním sněhové pokrývky.²⁰ Olešnicko, Trhové Sviny a Svatý Ján nad Malší na Velešínsko se od předchozího typu liší vyššími teplotami v létě a v zimě a nižšími srážkovými úhrny. Průměrná roční teplota oblasti je 6 °C.²¹ V zimě zde spadne jen 16%, naopak letní deště dosahují až 45% z celoročního množství. Zajímavým jevem

---

¹⁸ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 21.

¹⁹ Tamtéž, s. 21.

²⁰ Tamtéž, s. 19.

²¹ HOKR, V. *Paměť Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 7.

je v této době výskyt přívalových lijáků, kdy spadne za 24 hodin i více jak 100mm srážek. Novohradsko patří do největrnějších oblastí jižních Čech, neboť síla větru zde činí v průměru více než 3 m/s.²² Jedno z prvních meteorologických pozorování na jihu Čech bylo prováděno v Tereziině údolí u Nových Hradů už v letech 1830-1835, tedy v době, kdy v Čechách ani jinde mnoho takových stanic ještě nebylo. Srážkoměrná pozorování se provádí na Novohradsku například v Hranicích u Nových Hradů a klimatologická stanice je pouze v Byňově u Nových Hradů. Na Hojně Vodě má Český hydrometeorologický ústav od roku 1994 umístěno zařízení ke sledování parametrů znečištění ovzduší.²³

Jedinečnost Novohradských hor spočívá především ve vzácně zachovalé přírodě, která zůstala ušetřena díky své poloze v bývalém pohraničním pásmu. V roce 2000 byl v oblasti vyhlášen Přírodní park Novohradské hory. V Údolí u Nových Hradů se nachází národní přírodní památka uměle vytvořený krajinářský park Terčino údolí. V 19. století byly hrabětem Jiřím Augustem Buquoyem v této oblasti založeny chráněná území Žofínský a Hojnovodský prales. Další chráněné území je součástí CHKO Třeboňsko v Jiříkově údolí, národní přírodní rezervace Červené blato, kde se dříve těžila rašelina a jeho rozloha je 331 ha. Město Nové Hrady bylo roku 1990 prohlášeno městskou památkovou zónou.²⁴ Novohradsko má velké předpoklady pro kvalitní cestovní ruch a Nové Hrady se již delší dobu orientují na jeho rozvoj. V rámci euroregionu Silva Nortica funguje i přeshraniční impulsní centrum, které organizuje různé aktivity a setkání. Nelze opomenout ani aktivity Novohradské občanské společnosti, která vydala několik informačních brožur pro turisty.²⁵

---

²² HOKR, V. *Paměť Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 8.

²³ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 89.

²⁴ HOKR, V. *Paměť Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 9.

²⁵ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří- příroda, historie, život*, s. 26.

3. Historie města Nové Hradý

3.1 Od počátku do roku 1279

Před tím, než začalo osidlování oblasti Novohradska, se v této oblasti nacházel pouze neprostupný pohraniční prales. Podle jedné teorie zde bylo již kolem roku 980 slovanské hradiště a asi v roce 1125 postaven významný pomezí hrad, který plnil funkci strážního a opěrného bodu. Pokud by to byla pravda, mohli bychom založení hradu přisoudit českému knížeti Soběslavovi I., který vskutku začal s výstavbou pomezí hradů. První osídlení několika osadami je doloženo až ve 12. století. Celá oblast tehdy patřila k vitorazskému panství, pánům z Kueringu. Ve 13. století se dostala do vlastnictví třeboňsko-landštejnské linie Vítkovců. Tehdy tudy vedla Vitorazská stezka, původně z Doudleb přes Horní Stropnici do rakouské Weitry, ale ve 2. polovině 13. století byla tato trasa změněna a vedla přes nynější Nové Hradý.²⁶

3.2 Od roku 1279 do 1620

O vlastní existenci Nových Hradů se dozvídáme z listiny datované 21.5.1279, kde je mezi svědky uveden mimo jiné Hokyrius de Gretzen, neboli Ojř z Nového Hradu, příslušník rozvětveného rodu Vítkovců.²⁷ Již roku 1284 byly Nové hradý uváděny jako město s farním kostelem sv.Petra a Pavla. Roku 1341 udělil král Jan Lucemburský zdejší hrad v manství²⁸ Vilémovi z Landštejna. Za vlády Viléma z Landštejna došlo roku 1339 k důležitému vyměření do té doby proměnlivých a sporných hranic mezi panstvím Weitry, které tehdy patřilo vévodovi Albrechtu II. Rakouskému, a landštejnskými dominii Nové Hradý a Třeboň.²⁹

Roku 1359 Vitek z Landštejna Nové Hradý prodává Rožmberkům na příštích 252 let, a to Joštovi, Oldřichovi, Janovi a Petrovi. Prodejní cena města a Novohradska byla stanovena na 7093 kop a 63 grošů a tato kupní částka byla splacena až roku 1363. Roku

---

²⁶ KOBLASA, Pavel. *Nové Hradý*. České Budějovice: Okresní úřad České Budějovice ve spolupráci s městem Nové Hradý, 1999. ISBN 80-238-4534-9, s. 4.

²⁷ Tamtéž, s. 4.

²⁸ Manství bylo ve středověku území vázané na hradý. Tato území byla vlastníkem dědičně propůjčována osobám (manům), které mu za to byly vázány protislužbami nejčastěji vojenské povahy.

²⁹ KOBLASA, P. *Nové Hradý*, s. 5.

1368 propůjčili Rožmberkové městu Nové Hradky privilegium volnosti pro samostatné samosprávné rozhodování, aby měšťané mohli rozhodovat o svém majetku a řadě dalších záležitostí sami. Tím se jim dostalo výsad podobných jako u královských měst. Roku 1379 se ve městě nacházel hrad, kostel s farou, 49 hospodářství, 3 mlýny, jatka, 5 rejt, rychta s právem vybírat clo, masný krám, sladovny, 2 dvory a mnoho polí a rybníků. Rožmberkové novohradské panství rozšiřovali přikupováním okolních vesnic a řadu nových osad sami založili. Oldřicha I. z Rožmberka, který rád a často pobýval na Nových Hradech, k panství přikoupil i panství Velešínské. O novohradské škole jsou zprávy již v roce 1390, kdy se vyučovalo v pronajatých místnostech. V této době bylo město opevněno hradbami se dvěma branami s padacími mosty a obeháno hlubokým příkopem. Rozvoj města však byl již ve 14. století brzděn nedalekým královským městem a obchodně zdatným konkurentem, Budějovicemi.³⁰ Budějovice získali výsadní právo v dovozu Gmundenské soli a prosadili, aby všechny vozy vedly cestou přes Kaplici. Postraní cesta na Nové Hradky se roku 1351 stala cestou zakázanou, ale tento zákaz byl soustavně porušován. To vedlo k rozsáhlému sporu mezi budějovickými a Rožmberky, který musel řešit dokonce kancléř Karla IV. Boj o obchodní cesty na Novohradsku pokračoval téměř do 18. století. Za Jindřicha z Rožmberka byl velkým příjmem pro panskou pokladnu prodej dřeva a výroba šindelů. Do Krumlova, hlavního sídla Rožmberků, se tehdy z Nových Hradů vozilo pivo, chmel, ryby a ředkev.

V období husitské revoluce vedené Janem Žižkou z Trocnova působili na novohradskou veřejnost husitští kněží. V té době přechází Jindřich z Rožmberka na stranu Zikmunda. Dochází k zatčení těchto kněží a k jejich věznění v novohradském hradním vězení, kde někteří z nich také umírají. Lid sympatizující s husitskou revolucí nabízí tábořským vojskům své znalosti k dobytí města. Roku 1425 husitská vojska pod vedením tábořského hejtmana Jana Hvězdy z Vícemilic, řečeného Bzdinka, dobyla a vypálila hrad i město. Další pohroma byla opět trestem za politickou orientaci, a to rožmberského vladaře Jana, který se musel vyrovnávat s těžkými následky husitských válek, a tak se za války Zelenohorské jednoty postavil na stranu husitského krále Jiřího z Poděbrad, ačkoliv sám byl katolíkem. To se mu bohužel vymstilo. Přední katolický velmož a odpůrce Jiřího z Poděbrad, předák jednoty zelenohorské Zdeňk Konopišťský ze Šternberka chtěl Jana potrestat, a tak roku 1467 dobyl a vypálil město. Roku 1468 se Jan se Zdeňkem usmířil a přidal se na stranu uherského krále Matyáše Korvína.

---

³⁰ KULÍŘ, V. *Nové Hradky: 700 let města*, nestr.

Následky těchto dvou událostí vyvolaly potřebu celkové přestavby města. Byl zesílen obranný systém vybudováním hradebních věží, hrad se stal na svou dobu vyzrálé architektonické dílo pozdní české gotiky.³¹

Rožmberkové se dostali do velkého zadlužení, a tak roku 1476 nechali zastavit za 6000 zlatých celé panství Ulrichu, svobodnému pánovi von Grafenek. Kolem roku 1485 došlo ke zhoršení vztahů mezi Ulrichem a Rožmberky, a tak Ulrich rychle zastavil hrad a město rakouskému pánu Thomasovi von Lak, který celé panství nehorázně drancoval. Roku 1486 bylo na zásah krále Matyáše Vokem panství vyplaceno a vráceno zpět Rožmberkům. Král Vladislav Jagellonský propustil Novohradsko z královského manství, a roku 1488 městu Nové Hrady udělil právo vařit pivo, konat týdenní trh v pondělí, dva výroční trhy, užívat vlastní pečeť a potvrdil městský znak. Roku 1553 vzniká v Nových Hradech pivovar nového typu s velkou kapacitou a vařilo se v něm bílé pšeničné pivo. Určité zmatky nastaly po smrti Petra IV. Rožmberka. Podle jeho závěti z roku 1521 mělo celé novohradské panství připadnout Kryštofovi ze Švamberka, avšak proti tomu přirozeně protestovali Petrovi synovci.³² Roku 1526 Kryštof uspěl u zemského soudu, ale císař Ferdinand I. nechal roku 1528 závěť anulovat. Vilém z Rožmberka nechal vystavět na Kraví hoře dřevěný lovecký zámek a Lázeňský dům a založil sklárnu Na Vilémově hoře, která produkovala žádané benátské sklo.

Roku 1573 uhodil do velké hradní věže blesk a to způsobilo výbuch střelného prachu. Hrad se stal pro panstvo neobyvatelným, a proto byl zřízen nový panský dům na náměstí. Roku 1590 se dokonce ve městě objevilo zemětřesení. V 16. století působil na Novohradsku známý rožmberský hospodář Jakub Krčín z Jelčan. Novohradsko bylo proslulé chovem a prodejem dobytka a velkochovem ovcí a byly zde postaveny i železárny. Na Novohradsku také docházelo k rozvoji řemesel, jako byly cechy bednářů, tkalců, provazníků, pekařů, krejčích, kolářů, kovářů, později obuvníků, řezníků, truhlářů, hrnčířů, zedníků, tesařů, kameníků. V tehdejší době stálo v čele města celkem 12 radních, z nichž jeden byl vždy po určitou dobu primátorem. První z roku 1588 byl Lorenz Gratzenberger.³³ Roku 1592 přešlo novohradské panství do rukou posledního rožmberského vladaře Petra Voka z Rožmberka, který roku 1596 potvrzuje městu všechna předchozí privilegia a osvobozuje obyvatelstvo od robot s výjimkou při honech a výlovech rybníků. Na česko-rakouském pomezí totiž došlo k povstání poddaných,

---

³¹ KULÍŘ, V. *Nové Hrady: 700 let města*, nestr.

³² KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s. 16.

³³ Tamtéž, s. 20.

kteří museli robotovat, platit dávky a církvi desátky a také trpěli hladem. Roku 1599 stálo v Nových Hradech 76 domů, obecní dům, obecní mlýn a obecní špitál.

Roku 1611 na základě dědických dohod přešly Nové Hrady spolu s dalším rožmberským majetkem na Jana Jiřího ze Švamberka. Jeho syn, Petr ze Švamberka, se přiklonil na stranu stavovských vzbouřenců, a tak roku 1619 na Nové Hrady zaútočila vojska generála H. D. Dampierreho. Nejdříve se snažil generál dobýt hrad, ale když nepochodil, vypálil město a odtáhl. Zanedlouho se vrátil a žádal hejtmana Jáchyma Slavatu z Chlumu, aby mu dobrovolně vydal město a hrad, ten se vzdát nemínil. Brzy dorazil i císařský generál Karel Bonaventura hrabě Buquoy. Bez výsledku bojovali celou noc, až se Slavata rozhodl s Karlem vyjednávat. Slavatu se svou družinou nechal hrabě v klidu odejít, a poté město dobyl. Roku 1596 došlo k povstání poddaných na českorakouském pomezí, poddaní museli robotovat, platit dávky a církvi desátky, lidé trpěli hladem. V začátcích Třicetileté války, v letech 1618-1620, lidé utíkají do vnitrozemí nebo do Rakouska.³⁴

3.3 Od roku 1620 do 1945

Majitel Nových Hradů Petr ze Švamberka zemřel na mrtvici roku 1620. Jinak by jistě musel po bitvě na Bílé hoře uprchnout ze země. Jeho jihočeská panství, včetně Nových Hradů, byla samozřejmě zabavena císařem Ferdinandem II. Císař neměl dost peněz na žold pro svoji armádu a generál Karel Bonaventura Buquoy (viz příloha č. 1, obr. 2) ji financoval ze svého. Za tyto prokázané služby daroval svému věrnému a statečnému vojevůdci Karlu Bonaventurovi zabavená jihočeská panství Švamberků, Nové Hrady, Rožmberk a Libějovice. A tak začíná na tři další století nová éra města Nové Hrady. Roku 1623 ještě vydal císař obligaci na 200 000 zlatých jako peněžní odměnu za válečné služby, ale částka nikdy nebyla vyplacena, ačkoliv o proplacení žádal rod panovníky mnohokrát, naposledy ještě roku 1875.³⁵

Dřívější jméno rodu neznělo Buquoy, ale Longueval, podle hradu ležícího v severofrancouzské Picardii. Zakladatelem rodu byl podle pověsti rytíř Alexandre de Longueval, zvaný Drak. Ten již roku 1080 doprovázel křesťany na jejich pouti do svatě

---

³⁴ KULÍŘ, V. *Nové Hrady: 700 let města*, nestr.

³⁵ KOBLASA, Pavel. *Stručné dějiny rodu Buquoyové*. České Budějovice: Veduta, 2002. ISBN 80-903040-1-X, s. 46.

země, Palestiny. V počátcích boje s mohamedány³⁶ ztratila družina svůj prapor, ale bojovala statečně dál. Rytíř Alexandre, který měl na svém erbu červeného draka ve zlatém poli, tehdy strhl z ramen svůj plášť, který pozvedl nad sebe a vyslovil: „Následujte tento prapor!“ Tak svou odvahou zajistil vítězství francouzských rytířů. Bohužel tento rytíř není doložen spolehlivými prameny, a tak se jako první uvádí Antoine de Longueval. Otec Karla Bonaventury Buquoye Maxmilián de Longueval, baron de Vaux koupil roku 1567 panství Grand Buquoy a roku 1580 přikoupil Petit Buquoy na území severní Francie a dnešní Belgie. Španělský král Filip II. toho roku povýšil panství na hrabství a Maxmilián se tak stal prvním hrabětem de Buquoy. Buquoyové měli heslo „Dieu et mon roi“, neboli česky „Bohu a svému králi“, což svědčí o jejich hluboké zbožnosti a oddanosti panovníkům, ať už se jednalo o francouzské a španělské krále, burgundské vévody a císaře Svaté říše římské a později císaře rakouské.³⁷

Karel Bonaventura Buquoy se proslavil ve službách španělského krále, kterému prokázal velké služby v bojích v Nizozemí. Roku 1618 se stal generálem u císaře Ferdinanda II. a proslavil se vítězstvím v bitvě na Bílé hoře. Měl mnoho starostí s válkou, tak na nově nabytý majetek, Nové Hrady, neměl čas a armádu dál platil ze své kapsy. Tohoto nového majetku si bohužel vůbec neužil, protože již roku 1621 padl při obléhání pevnosti Érsekújvár v Horních Uhrách, Nové Zámky. Dědictví začala spravovat pro svého nezletilého syna Karla Alberta vdova po generálovi Marie Magdalena z Biglia (viz příloha č. 1, obr. 3). Městu potvrdila výsady udělené předchozími pány. Na její naléhání provedla exekuční komise roku 1621 konečně oficiální konfiskaci švamberského majetku a roku 1623 byl tento převod zaznamenán do desek zemských, což v pozdějších letech značně pomohlo při obraně vlastnického práva proti švamberským dědicům.³⁸ Spory se švamberskými příbuznými (Paarové, Harrachové, Kufsteinové) se protáhly na mnoho let. Roku 1627 získali Buquoyové český inkolát³⁹. Marie Magdalena byla velmi schopná a inteligentní žena, která se narodila v severoitalském Miláně a hovořila italsky, francouzsky, španělsky a latinsky, ale bohužel špatně německy a už vůbec ne česky.⁴⁰ Už proto se zdržovala převážně v Bruselu a Nové Hrady pronajala Filipovi von Stratten, který vykořisťoval

---

³⁶ Mohamedán je zastaralé slovo od slova muslim, vyznavače islámu.

³⁷ FIŠER, Vojtěch. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*. Praha: Regia, 2008. ISBN 978-86367-73-6, s. 41.

³⁸ KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s. 28.

³⁹ Český inkolát bylo právo k trvalému usazení a zastávání vysokých úřadů v Česku.

⁴⁰ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 50.

novohradské poddané. Hraběnka se však o jeho praktikách dozvěděla a roku 1635 přesídlila do Nových Hradů natrvalo. S jejím příchodem se hospodaření změnilo k lepšímu. Hrad její nároky na bydlení nesplňoval, a tak nechala v letech 1634-36 přestavět bývalý panský rožmberský dům na prostornou zámeckou rezidenci. K Novým Hradům byly přikoupeny další vesnice a statky. Roku 1639 byl vybudován dřevěný vodovod přivádějící do Nových Hradů vodu z kvalitních Jedlických pramenů. Ten vydržel až do roku 1883, kdy jej nahradilo železné potrubí.

Roku 1663 vydal Karel Albert (viz příloha č. 1, obr. 4) testament, jímž byl z většiny českých panství vytvořen fideikomis⁴¹. Tak byla pro příští generace zajištěna celistvost a nedělitelnost rodového majetku. Císař Leopold I. závěť potvrdil roku 1666. Jeho syn Karel Ferdinand (viz příloha č. 1, obr. 5) nechal opravit městské hradby a když byl roku 1681 ve válce s Turky vážně zraněn, slíbil za záchranu života Panně Marii, že v Nových Hradech postaví klášter. Svůj slib splnil a klášter servitů postavil vedle kostela sv. Petra a Pavla. Pro případ možných neshod uzavřeli roku 1688 bratři Karel Filip, Albert Karel a Landelin smlouvu o nástupnictví majorátu, která stanovila, že nástupcem bude vždy nejstarší dědic.⁴² Rok na to tedy Karel Filip (viz příloha č. 1, obr. 6) vyplatil své bratry, ale přitom zadlužil panství. Roku 1688 španělský král Karel II. povýšil Karla Filipa do knížecího stavu a udělil mu řád Zlatého rouna⁴³. Za Alberta Karla se začal stavět majestátní poutní chrám Nanebevzetí Panny Marie na Dobré Vodě, kde byl objeven léčivý pramen. Albertův syn Karel Kajetán Buquoy (viz příloha č. 1, obr. 7) byl tajným radou, komořím a nejvyšším hofmistrem Království českého. Roku 1703 byl Karel Kajetán dědičně povýšen do rakouského hraběcího stavu. Miloval přepych a radovánky. Buquoyové pořádali hony ve vlastních lesích i v lesích obecních. Hony se staly zábavou nejen šlechticů, ale i urozených dam. Manželka Karla Filipa Buquoye Marie Magdalena de Hornes, opěvovaná pro svou krásu, byla vyhlášenou lovkyní. Nejvíce však byl touto vášní zasažen právě Karel Kajetán. V 19. století se hony začaly přesouvat do divokých a nebezpečných končin Dálného východu a Afriky. V roce 1912 byl z jedné z výprav dokonce do Nových Hradů přivezen vycpaný krokodýl a slon. Kajetánovy záliby v zušlechťování novohradské krajiny znamenaly obrovské dluhy. Částka činila 719 499 zlatých a 40 krejcarů a roku 1732 musel být na panství vyhlášen hospodářský úpadek. Císař Karel VI. nařídil nucenou správu nad

---

⁴¹ Fideikomis je rodinný majetek, který zakladatel zajišťuje pro rod ustanovením o jeho nezcizitelnosti a dědičné posloupnosti.

⁴² KOBLASA, P. *Stručné dějiny rodu Buquoyové*, s. 46.

⁴³ Řád Zlatého rouna byl rytířský řád založený roku 1430 a udělován velmistrem jako odměna za zásluhy.

fideikomisem a o 6 let později majorát přešel na hraběte Františka Leopolda (viz příloha č. 1, obr. 8), který se snažil dluhy splácet. Dokonce Marie Terezie oceňovala jeho schopnosti.

Jedním z nejvýznamnějších příslušníků rodu byl Františkův syn Jan Nepomuk Buquoy (viz příloha č. 1, obr. 9), který se zaměřil na vnitřní rozvoj panství. Za jeho působení na panství zaznamenalo prudký rozmach novohradské sklářství. Výrobky putovali do zemí při Baltickém moři, Německa, Itálie a později i Ruska. Vytěžené dříví se začalo prodávat a kvůli jeho snazší dopravě k odběratelům byla splavena řeka Malše, Černá a Pohořský potok. Došlo také k zakládání mlýnů, hamrů, lihovarů, nových hájoven, obor a bažantnic a byla postavena i lékárna. V roce 1796 bylo založeno na Jakuli lesnické učiliště. Hrabě Jan Nepomuk proslul také svou dobročinností, založil v Nových Hradech chorobinec a přezdívalo se mu „otec chudých“. Proto byl císařem Josefem II. povolán do Vídně a pověřen správou dobročinných ústavů v monarchii. Nechal opravit starý hrad a roku 1801 zahájil stavbu nového empírového zámku na okraji města. Jan Nepomuk se také snažil zlepšit úroveň školství u nás i v Dolním Rakousku. Pod vlivem pedagoga Františka Ferdinanda Kindermanna⁴⁴ vznikla v Nových Hradech obecná škola nového typu, kde byl kladen důraz na přípravu na praktický život. Jeho manželka Terezie rozená Paarová roku 1756 nechala vybudovat na místě bývalé bažantnice v údolí říčky Stropnice anglický přírodní park, později zvaný Terčino údolí. Roku 1776 zasáhl Nové Hrady ničivý požár, který zasáhl i radnici a rezidenci. Jan Nepomuk zemřel bez dědic.⁴⁵

Panství zdědil synovec Jana Nepomuka Jiří František August Buquoy (viz příloha č. 1, obr. 10), který se věnoval vědě, byl štedrým mecenášem hudebníků a umělců a byl jedním ze spoluzakladatelů Národního muzea v Praze. Psal básně podle algebraických vzorců, vytvářel řadu neologismů a dopisoval si s J.W.Goethem, F.A.Gerstnerem, W.von Humboldtem a A.M.Ampérem. V roce 1838 zřídil v novohradských lesích první přírodní rezervaci na našem území, Žofínský prales. Roku 1803 jako první v Čechách koupil parní stroj a rozvíjel na svých panstvích textilní průmysl. Prováděl pokusy v oblasti sklářské technologie. K největším úspěchům hraběte patřil vynález hyalitového skla v Jiříkově údolí, které mělo nenapodobitelné vlastnosti, jako mimořádnou tvrdost, lesklost a nepropustnost světla a vyrábělo se v černé a červené barvě. V současné době

---

⁴⁴ Ferdinand Kindermann byl český pedagog, kněz a později biskup. Ve škole v Kaplici prováděl experimenty v duchu osvícenského školství. Za pedagogické zásluhy byl nobilitován do šlechtického stavu. Žil v letech 1740-1801.

⁴⁵ KOBLASA, P. *Stručné dějiny rodu Buquoyové*, s. 28.

je již technologie výroby hyalitu bohužel zapomenuta. V době napoleonských válek vyhržoval francouzský generál Dumouquie, že zničí město. Tehdy město zachránila dcera učitele Louisa Gollová svým zpěvem. Luisa mluvila výborně francouzsky a její francouzský píseň generála oslovila natolik, že jí chtěl splnit každé přání. Jediné, co si Luisa přála, bylo, aby ušetřil její rodné město.⁴⁶ V roce 1839 byla ve městě vybudována kanalizace. Ke konci života se stával Jiří František podivínem, v roce 1848 se aktivně účastnil revolučních událostí v Čechách, a za to ho čekalo domácí vězení.⁴⁷ Revoluční rok 1848 přinesl řadu změn. Novohradské panství se stalo městem se suverénní samosprávou, v jehož čele již nestál purkmistr a konšelé, ale občany volený 18členný městský výbor, z něhož byl vybrán starosta jako nejvyšší představitel města. Roku 1868 byl v Nových Hradech zaveden telegrafní úřad a roku 1887 telefon. Jiří Jan, který byl dědičným členem panské sněmovny říšské rady a zemským poslancem, postavil Švýcarský dům v Terčíně údolí a v novohradských lesích loveckou chatu Žofín. Dřevěný zámeček sloužil k ubytování loveckých hostů a v létě zde pobývala rodina Buquoyů. Roku 1980 byl zámeček bohužel zbourán příslušníky pohraniční stráže. Nové Hrady po svém otci převzal Karel Bonaventura, který vystudoval práva v Praze a roku 1911 se stal rytířem řádu Zlatého rouna. Byl také zemským poslancem, I. viceprezidentem České lesnické jednoty a prezidentem Spolku červeného kříže. Zřídil penzijní institut pro své zaměstnance a založil také Spolek na podporu sirotků a vdov pro Nové Hrady a Rožmberk a nechával budovat průmyslové závody.⁴⁸ Jeho žena Filipina rozená hraběnka Czerninová se zabývala charitativní činností a nechala roku 1894 postavit dětskou opatrovnu v Nových Hradech. Oba jsou pochováni v nové Buquoyové hrobce na hřbitově v Nových Hradech.

V letech 1850-1945 byly Nové Hrady sídlem samostatného okresu, sídlil tu okresní soud i okresní úřad. Od roku 1855 bylo město osvětleno petrolejovými lampami. Důležité pro rozvoj Nových Hradů se stalo zřízení železnice, která v roce 1869 spojila rakouský Gmünd s Českými Budějovicemi a Plzní a později byla prodloužena do Vídně. Roku 1874 vznikl v Nových Hradech sbor dobrovolných hasičů jako první na Českobudějovicku. V nedalekých Hranicích se začalo s průmyslovou těžbou rašeliny. Před 1. světovou válkou byla v Nových Hradech německá chlapecká a dívčí obecná škola, chlapecká měšťanská škola, německá lidová knihovna, městský

---

⁴⁶ HOKR, Vladimír. *Průvodce naučnou cyklotrasou- Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*. Novohradská občanská společnost, 2003. ISBN: 80-239-0604-6, s. 10.

⁴⁷ KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s. 34.

⁴⁸ KOBLASA, P. *Stručné dějiny rodu Buquoyové*, s. 28.

chudobinec, hraběcí chorobinec, okresní soud, berní úřad, oddělení finanční stráže, poštovní a telegrafní úřad, městská spořitelna, městský pivovar a četnická stanice. Roku 1906 postihl Nové Hradý další ničivý požár. Do roku 1918 bylo městské obyvatelstvo převážně německé, ve městě žilo 1450 obyvatel německé národnosti a jen 130 Čechů. Po vzniku Československa dosavadní městská správa v Nových Hradech odmítla včlenění do Československého státu a připojila se k proklamaci vytvoření samostatného státního celku zvaného Deutschböhmen.⁴⁹ Ve městech na Novohradsku vznikly tzv. lidové domobrany za účelem obrany tohoto státního útvaru. Proti nim vykročili ozbrojené jednotky tvořené českými navrátilci z války a jednotky domobrany se rozprchly. Vitorazsko bylo k ČSR připojeno až roku 1920. V letech 1919 a 1920 se na Novohradsku konaly důležité obecní volby a v nových Hradech se ve správě obce poprvé objevili tři Češi. Politické vztahy ČSR s Rakouskem nepatřili po rozpadu monarchie k ideálním a po ukončení války byl dočasně omezen pohraniční styk mezi oběma státy a to tvrdě postihlo hospodářství na Novohradsku. Oblast patřila k chudým regionům se zemědělskou malovýrobou a za prací obyvatelé dojížděli do Rakouska. Na německé straně vznikaly názory, že Československá vláda chce záměrně vyhladovět sudetské oblasti.⁵⁰ Většina nezaměstnaných tu v první poválečné hospodářské krizi byla odkázána pouze na nedostatečnou státní podporu nebo charitativní pomoc. V Nových Hradech dostávaly desítky rodin poukázky na potraviny v hodnotě od 20 haléřů do 5 korun.⁵¹ V oblasti se brzy začal rozvíjet český společensko-kulturní život. Vznikala řada českých spolků a organizací. V Nových Hradech vznikl odbor Národní jednoty Pošumavské a jeho založení provázela první velká národní slavnost v dějinách tohoto města. Roku 1923 zde byl postaven Český dům, který sloužil i jako hotel, a Sokol v něm pořádal své schůze. Český dům se postupně stal centrem českého kulturního života ve městě. České spolky zde pořádaly plesy a hrálo se tu i divadlo. V menších městech ale vznikaly německé spolky. V letech 1919-1924 vznikala na Novohradsku řada nových českých škol. Prostory pro výuku ale byly často nevyhovující. Někde se učilo v pohostinských zařízeních, v Nových Hradech v buquoyském chorobinci. Německému obyvatelstvu se zakládání českých škol nelíbilo a probíhaly protičeské demonstrace. Důležitého politického ústupku bylo dosaženo v Nových Hradech, kde se místní česká

---

⁴⁹ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří*, s. 389.

⁵⁰ Tamtéž, s. 390.

⁵¹ Tamtéž, s. 390.

komunita dočkala usnesení zastupitelstva, že se budou respektovat práva českého jazyka na radnici.⁵² V městečku se tak poprvé po 200 letech znovu objevili zápisy v češtině.

S nástupem velké hospodářské krize se situace na Novohradsku ještě zhoršila. V regionu začal sílit německý nacionální socialismus a vznikla tu strana SdP. Roku 1938 Nové Hrady navštívil vůdce této strany Konrád Henlein. Občas docházelo ke sporům mezi místními nacisty a hrabětem, který se snažil o korektnější vztahy s Čechy.⁵³ V nových Hradech se roku 1938 postavila nová budova české školy, ale děti si jí mnoho neužili, protože zanedlouho Nové Hrady připadly k Hitlerově Velkoněmecké říši a řada Čechů musela z města odejít. Český lid na Novohradsku byl utlačován a české budovy jako škola a Český dům byly vyrabovány a zabaveny. Z nové budovy české školy se stala vojenská továrna. Na Novohradsku vznikly i Hitler jugend. V oblasti se plánovala germanizace a čeští obyvatelé byli nuceni k přijetí německého občanství. Němečtí obyvatelé ani Češi, kteří pod nátlakem přijali německé občanství, se nevyhnuli povinné vojenské službě. Museli odejít do války a mnozí z nich se už nikdy nevrátili. Řada českých dělníků zamířila do Rakouska za slušně placenou prací a Říše toho propagandisticky využila jako pomoc chudým Čechům. Češi využívali každé příležitosti k tichým protiněmeckým demonstracím. Po vypuknutí války byl zaveden přidělový systém. Již dříve přišli Buquoyové o celou třetinu svých pozemků a nyní buquooský velkostatek spadl pod Říši a Karel Buquoy (viz příloha č. 1, obr. 11) nemohl o svém majetku sám rozhodovat. Buquoyové se díky obavám přihlásili k německé národnosti. S blížícím se koncem války byly časté nálety osvoboditelů. Jedním z náletů tak bylo zcela zničeno železniční nádraží v Českých Velenicích. Těsně před koncem války 8. května 1945 došlo k tragické události. Tři němečtí představitelé města sundali ze školní budovy prapory s hákovými kříži, ale velitel města je nechal ihned popravit.⁵⁴

3.4 Od roku 1945 do současnosti

Dne 9.5. 1945 byly Nové Hrady osvobozeny Rudou armádou v čele s majorem Kravčenkem.⁵⁵ Obsadili školu a zřídili v ní své velitelství. V této době bylo rozkradeno zařízení zámku a hraběcí archiv byl dokonce naházen do hradního příkopu. Další představitel rodu Ferdinand Buquoy, syn Karla Jiřího Buquoye, který trávil dětství v

---

⁵² KOL, *Novohradské hory a Novohradské podhůří*, s. 390.

⁵³ KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s. 54.

⁵⁴ Tamtéž, s. 55.

⁵⁵ KULÍŘ, V. *Nové Hrady: 700 let města*, nestr.

Nových Hradech, navštěvoval zde obecnou školu a vystudoval gymnázium v Českých Budějovicích, byl ihned po ukončení války spolu s otcem uvězněn v internačním táboře v Českých Budějovicích. Karel Jiří Buquoy se během války výrazně neangažoval, ale po válce byl prohlášen za zrádce a ztratil občanství a majetek na základě Benešových dekretů.⁵⁶ Řádný soud v lednu 1948 hraběte osvobodil, ale takzvaný komunistický lidový soud ho o několik měsíců později poslal na 13 let do Plzeňského vězení, v němž i zemřel. Jeho rodina se nedobrovolně ocitla v Rakousku, odkud odjela do Bavorska. Ferdinandovi děti, synovci a neteře dnes žijí převážně v Německu a jejich pokusy o restituci majetku v České republice skončili neúspěšně.⁵⁷ V současné době je hlavním představitelem rodu hrabě Michael Karel Buquoy.

Majetek byl také zabaven německým občanům, kteří byli zbaveni občanských práv a museli opustit své domovy. Nejdříve probíhal tzv. Divoký odsun Němců, který byl výzvou pro ty, kteří chtěli získat jejich majetek. Kolik Němců bylo v rámci divokých odsunů v tomto období násilně vystěhováno za hranice Československa není známo a asi se to nikdy nepodaří zjistit zcela přesně, seznamy se nevedly, evidence nebyla žádná, respektive se neodchovala.⁵⁸ Při pozdějším organizovaném odsunu již evidence obyvatel a majetku byla. Byla zřizována sběrná střediska pro Němce. Po roce 1946 už probíhaly pouze dodatečné odsuny antifašistů nebo Němců ze smíšených manželství a dále starých a nemocných za účasti Červeného kříže. Poslední odsun byl proveden roku 1949 a zbylému německému obyvatelstvu bylo uznáno Československé státní občanství. Roku 1948 žilo ve městě jen 775 lidí. Po válce došlo k osidlování oblasti lidmi z českého vnitrozemí, rumunskými a maďarskými Slováky. V roce 1951 vznikl zákon o ochraně hranic, Nové Hrady se dostaly do těsné blízkosti pohraničního pásma a platil tu zostřený režim pro pohyb osob. Byla zřízena Pohraniční stráž. Hranice nejdříve byla hlídána VB, poté SNB a dokonce pionýrskými oddíly Mladých strážců hranic. Město, které dříve bylo považováno za velmi klidné letoviště, rázem osiřelo. Lidé v této oblasti nenacházeli mnoho pracovních příležitostí, a proto museli za prací dojíždět do okolních měst. Jediným ekonomickým faktorem zde nadále zůstávalo lesní hospodářství. Novohradské lesy začaly plnit i funkci rekreační. V roce 1949 bylo založeno jednotné zemědělské družstvo.

---

⁵⁶ KOBLASA, P. *Stručné dějiny rodu Buquoyové*, s. 41.

⁵⁷ Tamtéž, s. 41.

⁵⁸ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří*, s. 405.

Roku 1953 proběhla měnová reforma. V 60. letech byla v regionu bouřlivá bytová výstavba. Okupace sovětskou armádou a pád komunistického režimu. V Nových Hradech postupně vznikla sídliště, nákupní středisko a víceúčelové kulturní zařízení hotel Máj, s velkým sálem a restaurací. Region prošel i okupací sovětskou armádou a pádem komunistického režimu. Ve městech se začaly zlepšovat služby. V Nových Hradech bylo postaveno autobusové nádraží, mateřská škola, jesle a zdravotní středisko. Roku 1990 byly Nové Hradky prohlášeny městskou památkovou zónou a staly se vyhledávaným centrem. Do města se navrátil po dlouhé době i řád servitů, který opravil zničený klášter. Byla navázána intenzivní spolupráce s partnerským městem Weitra a ostatními okolními rakouskými obcemi. Většina novohradských státních podniků se změnila v soukromé společnosti. V současné době má město Nové Hradky 2660 obyvatel.⁵⁹

---

⁵⁹ KOBLASA, P. *Nové Hradky*, s. 62.

4. Významné kulturní a historické památky

4.1 HRAD

Státní hrad v Nových Hradech byl zbudovaný uprostřed lesů, zvaných *Silva nortica*, na místě starého slovanského sídliště. Vznikl spolu s městem v polovině 13. století na protáhlém skalnatém výběžku jako gotická pevnost. Byl opevněn mohutným příkopem, hlubokým 14 metrů. Nejdříve hrad patřil pánům z Landštejna a později Rožmberkům, kteří započali přestavbu a rozšíření hradu. Rožmberkové sídlili na Krumlově a na Nových Hradech jen zřídka, proto byl hrad spravován stálými purkrabími. Purkrabské účty z roku 1390 vypovídají o tehdejší podobě hradu: zaujímal velkou hlavní věž, vedle ní takzvaný starý dům, prostřední dům (patrně dnešní severní křídlo), velký palác, další dům, pivovar, sýpky, chlévy a stáje, studni, hradby, příkop a dva svodité mosty.⁶⁰ Tyto pečlivě vedené účty purkrabího Jana Zoubka z Budislavi jsou jedním z prvních pramenů svého druhu na našem území. V této době byly provedeny i vnitřní úpravy hradu, především zlepšení topení, jako krby a komíny. Roku 1420 sloužil hrad jako vězení pro husitské kněze. V letech 1425 a 1467 byl hrad dobyt a vypálen, nejdříve husity a pak Zdeňkem ze Šternberka. Proto byly obytné budovy přestavěny, na nádvoří byl postaven výstavný obdélný palác a opevnění bylo zesíleno novou parkánovou hradbou. Roku 1476 byl hrad dán do zástavy Oldřichu z Grafenku, který ho později kvůli neshodám s Rožmberky zastavuje Tomáši z Láku. Po zásahu Vladislava Jagellonského byl značně zpustošen vrácen zpět Rožmberkům. Roku 1521 prodal Petr z Rožmberka panství panu Kryštofu ze Švamberka, ale po zásahu krále Ferdinanda byl opět vrácen Rožmberkům. Roku 1573 byl hrad těžce poškozen výbuchem střelného prachu uskladněného ve věži, který zpustošil hrad natolik, že bylo uvažováno o jeho opuštění. Přidalo k tomu ještě zemětřesení z roku 1590. Teprve na naléhání hejtmana Holzsparera přistoupil poslední Rožmberský vladař Petr Vok k rozhodnutí hrad opravit a v roce 1605 byly provedeny důkladné opravy pod dohledem italského architekta Antonia Canevalleho⁶¹. Hrad získal základ renesanční podoby.

---

⁶⁰ HAVLOVÁ, Mája. *Nové Hrady- Historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*. Plzeň: Fraus, 2002. ISBN: 80-7238-201-2, nestr.

⁶¹ Antonio Canevalle byl italský architekt, který se podílel na opravách mnoha českých historických staveb.

Trosky věže byly odklizeny a kámen byl použit na stavbu nového pivovaru v Údolí. Roku 1612 dědí hrad a panství Jan Jiřík ze Švamberka. Roku 1619 hrad marně obléhal generál H.D.Dampierre a o rok později ho získal hrabě Karel Bonaventura Buquoy za válečné služby a peníze od císaře. Buquoyové na hradě v 17. a 18. století provedli další úpravy a opravy. Za panování Marie Magdaleny z Biglia byla provedena rozsáhlá oprava hradního křídla směrem k městu a bývalý pivovar vedle zadní brány byl přestavěn na úřednické byty.⁶² Hrad nárokům Buquoyů nevyhovoval a po odstěhování panstva do Rezidence zájem o hrad upadal. Byla prováděna pouze běžná údržba. Teprve za hraběte Jana Nepomuka Buquoye byla hradu opět věnována pozornost a roku 1790 byly na hradě instalovány hromosvody, byla zvýšena přední věž a průčelí hradních křídel byla barokně opravena. Roku 1808 se přímo na hradě narodil významný lékař a profesor Johann Oppolzer a do průčelí jeho rodné budovy byla roku 1872 zasazena pamětní deska. V 19. století sloužili objekty jako byty úředníků lesní správy a buquoyský lesní úřad. Hrad měli do roku 1945 Buquoyové, kteří v něm uchovávali archiv o 4800 svazcích, sbírku rukopisů evropských panovníků, válečné trofeje z husitské revoluce a z Třicetileté války a výzbroj prvního pobělohorského majitele Nových Hradů, Karla Bonaventury Buquoye.⁶³ Po skončení války roku 1945 byl hrad vyrabován a bylo zničeno mnoho památek. Od roku 1950 na hradě trvale sídlil kastelán. Prostory buquoyského archivu a muzea převzal státní archiv a roku 1956 byl archivní materiál převezen do Třeboně. Od roku 1965 byla na hradě umístěna expozice českého skla, keramiky a lidová škola umění. Od roku 1988 do roku 2000 probíhala rozsáhlá celková rekonstrukce hradu. Hrad je ve správě Národního památkového ústavu a nyní je opět přístupný veřejnosti v rámci dvou prohlídkových tras. Při rekonstrukci objektu byly objeveny dosud neznámé obrazy namalované v letech 1847-1855, zachycující novohradskou krajinu a interiéry a exteriéry nového zámku v Nových Hradech, loveckého zámku v Žofínském pralese i staveb v Tereziánském údolí. Lidé tak mají možnost obdivovat neexistující interiéry zámku stejně jako lovecké salony Žofínského zámku, zbořeného v 60. letech 20. století. Dále je na hradě umístěna expozice věnovaná dějinám Novohradska a rodu Buquoyů včetně sbírky obdivuhodného hyalitového skla. V přízemí hradu se nachází i hradní galerie a celé

---

⁶² HAVLOVÁ, M. *Nové Hrady*, nestr.

⁶³ KROUPA, Stanislav. *Zázraky před jižní hranicí- Pohled z Novohradských hor do měst a vesnic v jižní části roviny Třeboňské*. České Budějovice: Veduta, 2005. ISBN: 80-86829-12-X, s. 138.

jihozápadní křídlo je sídlem Základní umělecké školy. Nádvoří hradu je v létě využíváno k pořádání koncertů, divadel a hradních slavností pod širým nebem.

Hrad Nové Hradky je jedním ze symbolů města a výraznou dominantou při příjezdu do města od Českých Budějovic. Hrad se nachází na ostrohu obklopeném ze tří stran údolím, pouze na východní straně je s městem v rovině.⁶⁴ Přístup do něj umožňovaly dvě čtyřhranné věže s padacími mosty na západní a východní straně. Dnes jsou zde dva dřevěné mosty a hrad je tedy průchozí, což je zvláštností. Pro zesílení obranyschopnosti hradu kryl dříve zadní bránu srub s velkým prakem. Pod průjezdem brány bylo vězení. Hrad si zachoval z velké části svou středověkou podobu. Částečně se dochovalo opevnění z 15. století a zejména široký a 14 metrů hluboký příkop obklopující hrad ze všech stran. V tomto příkopu byla chována zvěř. Areál hradu sestává z několika budov postavených po obvodu protáhlého oválu a je uzavřen na obou koncích branami. V jihovýchodní části se nacházel pivovar a hradní kaple. Uprostřed nádvoří stála okrouhlá věž a vedle ní nejstarší palác, bohužel obě tyto stavby zanikly při mohutném výbuchu prachu roku 1573. Dvoupatrový palác mezi oběma věžemi vznikl na jejich troskách koncem 18. století. Hrad měl i vlastní studnu, která se dochovala dodnes. (viz příloha č. 1, obr. 12)

---

⁶⁴ KOBLASA, P. *Nové Hradky*, s. 63.

4.2 REZIDENCE

Celou východní stranu náměstí města Nové Hradky zabírá buquoyská rezidence postavená roku 1635. Původně na jejím místě stával menší panský dům, náhradní sídlo Rožmberků, které si zřídili po výbuchu střelného prachu na hradě v roce 1573. Nové barokní šlechtické sídlo nechala vybudovat v letech 1634-35 hraběnka Marie Magdalena z Biglia, vdova po Karlu Bonaventurovi Buquoyovi, která byla zvyklá na přepych bruselského dvora. Roku 1644 byla takzvaná rezidence rozšířena a roku 1718 ji vnuk Marie Magdaleny Karel Kajetán Buquoy nechal částečně zvýšit a postaral se o skvostnou výzdobu zdejších komnat. V přízemí se nacházela kaple, která byla zrušena v 17. století po spojení rezidence s kostelem zvláštní chodbou. Tato chodba byla ale rovněž odstraněna, a to roku 1793. Rezidence byla rodovým sídlem až do roku 1806, kdy se Buquoyové mohli přestěhovat do téměř dokončené stavby nového empírového zámku na okraji města. V rezidenci pak zůstaly jen kanceláře hospodářského a stavebního úřadu panství a byty buquoyských zaměstnanců.⁶⁵ V letech 1855-68 zde sídlil novohradský okresní úřad. Po druhé světové válce patřila rezidence správě státních lesů, která v objektu sídlila do poloviny 90. let. V druhé polovině 20. století budova naprosto zpustla a takto zpustlý objekt město prodalo. V nedávné době byla rezidence zcela zrekonstruována a přeměněna na wellness hotel s restaurací.

Rezidence je velké šlechtické sídlo, jedno a dvoupatrová barokní stavba nepravidelného půdorysu se dvěma vnitřními dvory, která zabírá celou východní stranu náměstí. Hlavní vchod do budovy vede z náměstí na takzvaný čestný dvůr, hlavní nádvoří, které je průjezdem spojeno s menším nádvořím. V budovách na menším nádvoří se nacházely konírny, kůlny na dřevo, kůlny na kočáry, a pravděpodobně i byty služebnictva a kanceláře úředníků. Na průčelí budovy bylo v roce 2002 odkryto vyobrazení rožmberského jezdce.

K rezidenci se váže jedna skutečná událost z doby napoleonských válek, která se stala legendou. Roku 1805 přitáhlo k Novým Hradům francouzské vojsko Napoleona Bonaparteho v čele s generálem Dumouquiem. Vojsko chtělo doplnit zásoby a neodradil je ani francouzský původ majitelů. Generálově družině se cestou ztratil cenný balík, a tak chtěl, aby ho zaplatilo město. Generál však měl takové nároky, které město nemohlo splnit. Městská rada se rozhodla, že počkají, zda Francouzi vyplní hrozbu vyplněním města. V Nových Hradech však tehdy žil chytrý učitel František Goll, který se rozhodl

---

⁶⁵ KOBLASA, P. *Nové Hradky*, s. 63.

uspořádat s hudebníky generálovi představení přímo před rezidencí, kde se generál ubytoval. Bohužel to nezabralo, ale pak ho napadlo, přivést svou krásnou dceru Luisu. Luisa za podpory hraběnky Terezie Buquoyové, rozené Paarové, studovala francouzštinu. Zazpívala tedy s otcem několik francouzských písní. Generálovi se to tolik zalíbilo a prohlásil, že splní každé přání zpívající dívky. Chtěl učitele s dcerou odvézt s sebou do rodné Francie, Luisa však generála požádala, aby své kruté požadavky o zničení města odvolal, a ten její přání opravdu splnil. Později dostal pan učitel titul vzorný učitel a medaili. Luise až po 100 letech asi roku 1913 odhalili pamětní desku na západní straně novohradské rezidence. Místo, kde byla deska umístěna je dosud zřetelné, ale kdy a proč byla odstraněna, se už neví.⁶⁶ (viz příloha č. 1, obr. 13)

---

⁶⁶ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 10.

4.3 ZÁMEK

Trojkrídlý dvoupatrový empírový zámek s jednopatrovými přístavky při bočních křídlech byl postaven v letech 1801-1810 podle plánů architekta Franze von Werschafelda, jenž se inspiroval jedním z bývalých buquoyských zámečků ve Francii.⁶⁷ Nový zámek nechal postavit hrabě Jan Nepomuk Buquoy a jeho žena hraběnka Terezie, rozená Paarová, na východním okraji města u anglického parku, protože Rezidence již nevyhovovala hraběcím požadavkům. Na římse nad jižním průčelím je velký alianční znak Buquoyů a Paarů. Stavbu objektu dokončil Jiří František August Buquoy. Interiér trvale obývaného zámku byl bohatě vybaven cenným rokokovým a empírovým nábytkem, koberci, porcelánem, obrazy a loveckými trofejemi. Nový zámek měl v přízemí kuchyňské místnosti a byty služebnictva, v 1. patře se nacházely společenské místnosti a hraběcí pokoje a nakonec ve 2. patře byly pokoje pro hosty. K významným prostorám patří především velká jídelna, hudební salón, hrací pokoj a okrouhlý salón, zvaný modrý, který je vysoký dvě patra, je zakryt bělomodrým pruhovaným plátnem a má připomínat polní stan z dob největších vojenských úspěchů Buquoyských předků. V roce 1822 zřídil Jiří František August v 1. patře divadlo s hledištěm pro 230 osob, které patřilo k nejlepším a největším v českých zemích. Dnes dokonce patří mezi tři poslední existující empírová divadla v České republice. Roku 1852 přibýlo k zámeckému průčelí kamenné schodiště a o 10 let později bylo přistavěno i na zadní straně zámku.

Po roce 1945 byl veškerý majetek Buquoyů zkonfiskován a hraběcí rodina byla vyhnána ze země. Vznikl problém s využitím rozsáhlého zámku a bylo rozkradeno téměř celé vnitřní zařízení. V průběhu občanské války v Řecku byla v zámku umístěna velká skupina dětí řeckých a makedonských partyzánů⁶⁸. Roku 1958 tu byla zřízena Střední zemědělská škola. Budova je dnes majetkem České akademie věd, která zde ve spolupráci s Jihočeskou univerzitou úspěšně rozvíjí Akademické a univerzitní centrum.⁶⁹ Zámek je bohužel pro veřejnost nepřístupný, ale zámecké divadlo a reprezentační sály jsou často využívány k pořádání vědeckých konferencí, výstav, koncertů, přednášek a svateb.

---

⁶⁷ KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s. 66.

⁶⁸ Partyzáni jsou civilisté nebo bojovníci nepatřící k vojenským jednotkám, kteří jednotlivě nebo ve skupinách bojují proti nepříteli.

⁶⁹ HOKR, V. *Paměť Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 18.

K šlechtickým sídlům neodmyslitelně patří parky a zahrady a rodina Buquoyů nechala v Nových Hradech vybudovat tři významné parky, zámecký park, dančí oboru neboli Zámecký vrch a Terčino údolí, které jsou dnes místem častých návštěv a procházek místních obyvatel a turistů. Zámecký park byl vybudován jako Panská zahrada v 16. století za Marie Magdaleny Buquoyové, která hledala náhradu za zrušenou zahradu na náměstí. Roku 1715 hrabě Karel Kajetán Buquoy pověřil svého dvorního zahradníka Jana Bartůška tehdejšími úpravami.⁷⁰ Byla zde velká zahradní brána, zděná vodní nádrž, ovocná zahrada, zahradníkův domek, stáje a stodola. Poté dal postavit na různých místech v parku kamenné nadživotní sochy bohyně Flory, Ceres, kamenné pyramidy, několik letohrádků, vodotrysky, velkou fontánu a čtyři kamenné mušle, z nichž ta největší byla zdobena delfíny. Na konci 18. století byla Panská zahrada přeměněna na anglický park. Významnou změnou byla stavba velkého skleníku, dalších změn se zahrada dočkala během stavby nového zámku. Byl zvětšen rybník, v kterém byl zřízen ostrov a most k němu. Květinový parter byl obehnán krásným zábradlím z cementových sloupů, které nesly vázy s aloemi a agávemi. Ve 20. století došlo ke zrušení skotské vesničky v parku, vodotrysků a parterů a po roce 2000 prošel park velkou záchrannou úpravou.⁷¹ (viz příloha č. 1, obr. 14)

---

⁷⁰ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 14.

⁷¹ Tamtéž, s. 15.

4.4 KOSTEL

Za Rezidencí, v blízkosti jihovýchodního rohu náměstí, se nachází gotický kostel sv. Petra a Pavla, který v Nových Hradech stál již roku 1284 jako farní. Kostel je spojen s Klášterem Božího Milosrdenství, dříve nazýván Klášter servitů. Kostel byl v letech 1425 a 1467 vypálen a pobořen husity a poté oddíly Zdeňka ze Šternberka. Roku 1500 započala stavba nového kostela, která trvala až do roku 1590. Z této doby pocházejí sedlové portály na západní a jižní straně hlavní lodi a též švábská síťová klenba⁷² presbyteria, nejdokonalejší v jižních Čechách.⁷³ Roku 1607 byla bleskem zasažena a zbořena kostelní věž, která byla záhy renesančně zvýšena na současných 52 metrů a je dominantou celého města. Nejstarší zvon ve věži nese letopočet 1422. Roku 1726 došlo k poslední výrazné úpravě zevnějšku kostela, kdy byla poškozená renesanční střecha nahrazena typickou barokní.

Roku 1864 došlo k rozsáhlé úpravě interiéru kostela pod vedením vídeňského sochaře Antona Schröfla⁷⁴. Kostelní loď je dlouhá 20 metrů, široká 12 metrů a vysoká 13 metrů a má valenou klenbu. Kvalitní vnitřní zařízení je z konce 17. století. Hlavní oltář byl pořízen roku 1678 při založení kláštera. Obraz Panny Marie Záblatké na hlavním oltáři byl zachráněn Karlem Bonaventurou Buquoyem z hořícího domu v bitvě u Záblatí roku 1619. Karel ho pak vozil s sebou na svých vojenských taženích. Když byl roku 1621 v Uhrách zabit a pochován ve františkánském kostele ve Vídni, dostal se obraz do Vídně s ním, kde byl uctíván v jezuitském kostele sv. Anny.⁷⁵ Roku 1674 si obraz vyžádal Ferdinand Buquoy jako rodinný majetek a nechal ho převézt do Nových Hradů. Po stranách hlavního oltáře stojí sochy patronů kostela sv. Petra a sv. Pavla v nadživotní velikosti a oltář je zakončen sochou sv. Václava. V presbytáři⁷⁶, který má síťovou klenbu, jsou ještě dva postraní oltáře, oltář sv. Anny a oltář sedmi zakladatelů řádu servitů. Bohatě zdobená kazatelna pochází z roku 1697 a dvoudílné varhany z roku 1739. V kostele je dochováno i několik náhrobních kamenů z 16. -18. století. Uprostřed presbytáře je náhrobník, jehož deska z červeného mramoru kryje rodinnou hrobku rodu

---

⁷² Síťová klenba vzniká jako průsečík několika valených kleneb, na nichž se dekorativní žebra splétají v pravidelný síťový vzorec. Žebra jsou řazena stejnoměrně, bez ohledu na členění klenebních polí. Tento typ klenby vznikl původně v německých zemích. Švábská byla pojmenovaná podle Švábského Gmündu.

⁷³ Kulturní a informační centrum Nové Hradky [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z http://www.kicnovehradky.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53%3Akostel-sv-petra-a-pavla&catid=2&Itemid=4

⁷⁴ Anton Schröfl byl vídeňský akademický sochař a dekoratér, který žil v letech 1814-1882.

⁷⁵ ŠTREJN, Zdeněk. *Nové Hradky- Kostel a klášter servitů*. Velehrad: 2000. s. 6.

⁷⁶ Presbytář je chrámový prostor kolem hlavního oltáře vyhrazený kněžím.

Buquoyů z roku 1648. Zde leží celkem 18 členů této rodiny, včetně zakladatele kláštera servitů Ferdinanda Buquoye, který byl podle pamětní knihy pochován v hábitu servitů. Uprostřed kostelní lodi pod žulovou deskou byli v letech 1749-1783 pochováni členové řádu servitů.⁷⁷ Je zde pochováno 21 řeholníků.

Až do roku 1682 existoval přímo u kostela hřbitov, který byl pak přemístěn za město. Před vchodem kostela stojí velký kamenný kříž z roku 1859. Kostel je zpřístupněn veřejnosti pouze v letních měsících v rámci individuálních prohlídek nebo prohlídek kláštera s výkladem průvodce.⁷⁸ (viz příloha č. 1, obr. 15)

---

⁷⁷ HOKR, V. *Paměť Novohradska-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 17.

⁷⁸ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 12.

4.5 KLÁŠTER

Zakladatelem kláštera byl vnuk Karla Bonaventury Buquoye hrabě Ferdinand Buquoy, který byl ve válce s Turky roku 1664 vážně zraněn a zavalen svým koněm. Za záchranu svého života slíbil Panně Marii, že v Nových Hradech založí klášter. Svůj slib splnil, klášter nechal postavit hned vedle kostela sv. Petra a Pavla a do Nových Hradů povolal právě řád služebníků Panny Marie, servitů. Jedná se o řád, který už v roce 1233 založilo sedm měšťanů z Italské Florencie.⁷⁹ Papežem byl řád schválen roku 1249. V roce 1305 byla Florentankou Julianou Falconieri založena ženská větev řádu. Řeholnice servitky dostaly též pojmenování mantelatky.⁸⁰ Servité se vyznačují výraznou mariánskou úctou, zejména k Panně Marii Sedmibolestné. Jejich ideály jsou chudoba a prostý způsob života. Řeholníci se také věnují duchovní správě na farách, zejména v četných poutních místech, jsou činní na školách a v nemocnicích a zúčastňují se misijní práce v Evropě a v zámoří. Členové řádu se dělí na kněze a bratry laiky a po složení slibu dostávají ke svému jménu ještě další jméno Maria, zkrácené na M. Oblékají si černý hábit opásaný koženým řemenem a černý škapulíř⁸¹ s kapucí. Řádový znak představuje v modrém poli stříbrné nebo zlaté písmeno M, které obtáčí písmeno S. Nad M je stříbrná nebo zlatá koruna, z níž vyrůstá 7 lilií, které připomínají 7 zakladatelů řádu.⁸² Do Čech přišli první členové řádu již ve 14. století za vlády císaře Karla IV.

Stavba kláštera byla zahájena a základní kámen položen roku 1678 a v roce 1681 práce pokročily natolik, že se mohli první mniši nastěhovat do svých cel. Na místě původní fary před dnešním vchodem do kláštera byl vztyčen kříž. Stavba byla dokončena až roku 1685. Řeholníci obdrželi peníze na obživu a za to se zavazovali sloužit na věčné časy ročně 3 mše za rodinu Buquoyů.⁸³ Roku 1678 uspořádali servité poprvé procesí s milostným mariánským obrazem, který zdobí hlavní oltář v kostele. Tato procesí trvala až do 18. století, kdy je zakázal Josef II. V té době dosahoval klášter plného počtu řeholníků, tj. 16 osob. Zpráva z roku 1775 dosvědčuje, že všichni novohradští servité nebyli jen německé národnosti. P. Marek M. Dvořák vyučoval prý hraběte české řeči. V následujících dobách klášter neprosperoval a projevilo se to úbytkem řeholníků, roku 1886 byli v klášteře už jen 3 kněží. Česká řádová provincie

⁷⁹ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 53.

⁸⁰ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 11.

⁸¹ Škapulíř je pruh látky, splývající přes prsa dolů jako zástěra a na zádech přes lopatky. Používají ho řeholníci a řeholnice v mnoha řádech, nosí se jako svrchní oděv a slouží coby viditelné znamení zvláštní ochrany Panny Marie.

⁸² HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 12.

⁸³ ŠTREJN, Zdeněk. *Nové Hrady- Kostel a klášter servitů*. Velehrad: 2000. s. 4.

byla zrušena a klášter byl předán tyrolským servitům. Poslední dva servité české provincie žili dále v Nových Hradech jako světští kněží, ale mimo klášter. Členů řádu v následujících letech přibývalo, v roce 1888 dokonce do kláštera vstoupili čtyři Češi z Českých Budějovic a z Písku. V roce 1893 zřídila hraběnka Filipina Buquoyová v Nových Hradech dětský domov na vlastní náklady a vedení a správu dala do péče sestrám řádu servitek, mantelatek.⁸⁴

Život v klášteře normálně probíhal i v průběhu válečných let a podle zachovalé zprávy žilo v klášteře v roce 1945 12 servitů. Po skončení války byli však všichni němečtí členové klášterní komunity spolu s německým obyvatelstvem města odsunuti a v klášteře zůstali pouze dva Češi. Oba však v roce 1950 byli odvezeni, údajně na převychování, ve skutečnosti do vězení. Klášter získalo ministerstvo vnitra a to jej předalo útvaru Pohraniční stráž. Následujících 38 let sloužil klášter jako kasárny. Během pobytu vojáků došlo k rozprodání, rozkradení či zlikvidování velké části předmětů kláštera a nakonec k totální devastaci interiéru. Vojáci brzy sami odešli, protože jim objekt nevyhovoval, a klášter až do roku 1990 chátral. Se zahraniční pomocí se roku 1991 podařilo obnovit komunitu servitů a ti legálně obnovili svoji činnost na území České Republiky. V 90. letech započala obnova a nákladná rekonstrukce kláštera, která je spjata s osobou pátera Bonfilia. Jeho smrtí roku 2005 zemřel poslední servita v České republice. Na mariánskou tradici novohradského kláštera však navázalo společenství papežského práva „Rodina Panny Marie“⁸⁵.⁸⁶ Klášter je otevřen široké veřejnosti, která zde může navštěvovat různé kulturní akce, vzdělávací kurzy a diskuzní večery. V letních měsících jsou pro návštěvníky připraveny prohlídky doprovázené výkladem.⁸⁷

Klášter je čtyřkřídlý jednopatrový raně barokní objekt obdélného půdorysu, obklopující čtvercovou rajskou zahradu, nazývanou též křížová. Tři strany tvořily chodby a pokoje řeholníků a čtvrtou stranu, paralelně běžící s kostelem, tvořila jen spojovací chodba. Výběžek východního křídla je spojen s čelní stěnou presbytáře kostela. V přízemí byla místnost pro klášterní knihovnu, která ještě roku 1950 obsahovala okolo 7500 svazků knih, bohužel dnešní stav je daleko nižší. Klášterní

---

⁸⁴ ŠTŘEJN, Zdeněk. *Nové Hrady- Kostel a klášter servitů*. Velehrad: 2000. s. 8.

⁸⁵ Rodina Panny Marie je římskokatolické společenství papežského práva, které pořádá bohoslužby a duchovní setkání.

⁸⁶ Kulturní a informační centrum Nové Hrady [online]. [cit. 2012-03-09] Dostupné z http://www.kicnovehrady.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=52%3Aklater-boi-ho-milosrdenstvi&catid=2&Itemid=4

⁸⁷ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 12.

zahrada byla mezi městskými hradbami a klášterem na jeho jižní straně. (viz příloha č. 1, obr. 16)

4.6 RADNICE

Původně renesanční stavba radnice ležící v severozápadním rohu náměstí, na kterou v zadním traktu dříve navazoval městský pivovar, pochází z poloviny 16. století. V historických pramenech se připomíná roku 1593 jako Obecní dům. Roku 1749 byla budova radnice barokně přestavěna. V roce 1840 byl instalován v radničních místnostech nový dřevěný strop, na věžičku byly umístěny hodiny a nový zvon, dále byly obnoveny na fasádě městský a buquoyský malovaný znak.⁸⁸ Městský znak byl králem Vladislavem II. potvrzen roku 1488, znak rodiny Buquoyů je zde nekompletní. Na radnici zasedal městský výbor, od roku 1865 novohradské okresní zastupitelstvo a byla zde i spořitelna. Roku 1906 byla budova radnice poškozena při mohutném požáru města. Do poškozeného pivovaru byla ve 20. století umístěna hospoda a později sýrárna. Dnes je v radnici Městský úřad a Kulturní a informační centrum města Nové Hradky. Ve sklepení budovy je umístěna restaurace Pod Radnicí.⁸⁹ (viz příloha č. 1, obr. 17)

---

⁸⁸ KOBLASA, P. *Nové Hradky*, s. 72.

⁸⁹ Tamtéž, s. 72.

4.7 BUQUOYSKÁ HROBKA

Původní hrobka rodiny Buquoyů byla roku 1648 zřízena Marií Magdalenou v kostele sv. Petra a Pavla. Nová buquoyská hrobka byla postavena v letech 1890-1892 podle návrhu pražského architekta Josefa Schulze⁹⁰ na konci novohradského hřbitova. Na tomto hřbitově je pohřbena řada významných osobností z dějin města, jako historik Anton Teichl⁹¹, stavitel hrobky Karel Bůžek, členové řádu servitů či padlí sovětští osvoboditelé z roku 1945. Budovu hrobky nechal vybudovat Karel Bonaventura Buquoy a byla Karlem Bůžkem postavena v novogotickém stylu. Hrobka má dvě části, kryptu⁹² v přízemí a kapli v patře. Hrobka je velmi podobná schwarzenberské hrobce v Třeboni. Uvnitř kaple je pětiboký presbytář a dodnes zde leží 8 rakví s tělesnými pozůstatky členů rodiny Buquoyů a jejich příbuzných rodiny Cappy. Z těch nejvýznamnějších je to například hrabě Jiří Jan Jindřich, hraběnka Terezie Žofie, hraběnka Filipína, hrabě Karel Bonaventura a hrabě Ferdinand. Kamenné prvky a sochy na kapli jsou z hořického pískovce a podezdívka a dřívky sloupů jsou vyhotoveny z místní žuly.⁹³ Nad vchodem do kaple je pozlacená mozaika Panny Marie zhotovena podle návrhu Maxe Švabinského⁹⁴ a u vchodu do krypty, je kamenný reliéf s vyobrazeným kompletním znakem rodiny Buquoyů (viz příloha č. 1, obr. 18). V červeném štítě jsou 3 šikmá modrá břevna vyložená bílou barvou a korunovaná přilba s červenobílou žerdí se zlatým hrotem je na červeném, bíle lemovaném praporu s 3 břevny jako na štítě. Ke kompletnímu erbu pak ještě patří dva červení draci jako štítonosiči a francouzské heslo „Dieu et mon roi!“ znamenající Bohu a mému králi! Zajímavostí a současně záhadou je prostý hrob, který leží přímo za hrobkou. Na mramorovém kříži je napsané jméno Gabriely, dcery Jana Jindřicha Buquoye. Ona a její manžel Josef, hrabě Thun a Hohenstein z neznámých důvodů nenašli své místo v rodinné hrobce. Důvodem možná byla příčina smrti jejich dvou dětí, které zemřeli roku 1885 ve věku 2 a 3 let.⁹⁵

⁹⁰ Josef Schulz byl český architekt a restaurátor, byl profesorem na české technice v Praze a členem České akademie věd. Žil v letech 1840-1917.

⁹¹ Anton Teichl byl Novohradský zámecký archivář a historik, který v Nových hradech založil první veřejnou knihovnu. Žil v letech 1837-1913.

⁹² Krypta je obvykle podzemní klenutá kaple pod kostelem, kde byli pohřbeni světcí, panovníci a významné církevní osoby.

⁹³ Kulturní a informační centrum Nové Hradky [online]. [cit. 2012-03-09] Dostupné z http://www.kicnovehradky.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=54%3Ahrobka-buquoy&catid=2&Itemid=4

⁹⁴ Max Švabinský byl významný český malíř a rytec, který žil v letech 1873-1962.

⁹⁵ HOKR, V. *Paměť Vitorazska- Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*, s. 16.

Buquoyská hrobka je dnes užívána jako smuteční síň a zádušní kaple a je ve správě Technických služeb města Nové Hradky. Bohužel není otevřena veřejnosti. (viz příloha č. 1, obr. 19)

5. Obyvatelstvo a významné osobnosti z Nových Hradů

V minulosti se na území Novohradských hor nacházel pouze obtížně prostupný les nazývaný Silva Nortica, a proto nebyl zájem o osidlování tohoto území. První stáléjší osady vznikaly podél obchodních stezek a soustavnější kolonizace Novohradska souvisela s vládou Přemyslovců. Vývoj obyvatelstva ve městě Nové Hrady souvisel se svou polohou přímo u hranic s Rakouskem. Obyvatelstvo bylo po většinu času převážně německé. Počet obyvatel od založení města kolísal, ale spíše postupně rostl. Roku 1846 mělo město 1272 obyvatel, roku 1869 už 3898 a roku 1900 dokonce 4525.⁹⁶ Od této doby však docházelo díky špatné hospodářské situaci k poklesu počtu obyvatel. Po roce 1918 se zde začal rozvíjet český spolkový život, ve městě žilo 1450 obyvatel německé národnosti, ale jen 130 Čechů.⁹⁷ Rozdíl těchto čísel se začal snižovat a podle sčítání lidu v roce 1930 bydlelo v Nových Hradech 845 Němců a 351 Čechů.⁹⁸ Obrovská změna nastala hned po 2. světové válce, kdy bylo německé obyvatelstvo násilně vystěhováno i přesto, že zrovna v tomto městě žilo odnepaměti. Roku 1848 již tedy ve městě žilo pouhých 775 lidí. Život ve městě se pomalu vracel k normálu, podle sčítání lidu z roku 1970 mělo město 1531 obyvatel a podle Českého statistického úřadu a posledního sčítání roku 2001 byl v Nových Hradech 2602 obyvatel. Vývoj obyvatelstva celého Novohradska byl obdobný. Novohradsko mělo na konci 16. století česko-německé smíšené obyvatelstvo, ale s mírnou převahou českého. Během 17. století za vlády Buquoyů, spravovali jeden čas panství bratři von Stratten, kteří utlačovaným poddaným ještě začali měnit příjmení. Jelikož byla nová příjmení německá, vznikl u historiků názor, že Buquoyové území poněmčovali dosazováním na toto území německé rodiny. Sedmdesát procent všech českých jmen se změnilo. V gruntovních knihách⁹⁹ panství se uvádí, jak bylo jméno změněno některým českým hospodářům. Jako příklad kniha uvádí Štěpán Tomek později Stephan Donko, Pavel Březina později Paul Pühringer,

---

⁹⁶ KULÍŘ, V. *Nové Hrady: 700 let města*, nestr.

⁹⁷ KROUPA, S. *Zázraky před jižní hranicí*, s. 141.

⁹⁸ KOBLASA, P. *Nové Hrady*, s.54.

⁹⁹ Gruntovní knihy odvozené od německého slova Grunt, jsou pozemkové knihy, ve kterých se zaznamenával nemovitý poddanský majetek. Začaly vznikat již v 15.století a vedly se až do roku 1849.

Říha Šafář později Gregor Sigmundt, nebo Vojtěch Mikšů později Matthias Migsch.¹⁰⁰
Po 2. světové válce zaniklo navždy mnoho osad.

Město Nové Hrady se může pochlubit několika významnými rodáky, mezi které patří univerzitní profesori MUDr. Jan Oppolzer (1808-1871) a MUDr. Alois Kreidl (1864-1928), profesor filozofie na pražské univerzitě Daniel Schürer (1664-1711) či basista a operní režisér Robert Polák (1866-1926). Nelze opomenout ani novohradského historika a ředitele panství Antona Teichla (1837-1913), dále vynálezce, básníka a odborného spisovatele Jiřího Buquoye (1781-1851) a jeho bratra, dovedného kreslíře, Ludvíka Arnošta Buquoye (1783-1834).¹⁰¹

5.1 Jan Oppolzer

Roku 1808 se v Nových Hradech narodil budoucí vynikající diagnostik a primář všeobecné nemocnice v Praze a ve Vídni a profesor na univerzitách v obou těchto městech MUDr. Jan Oppolzer. Medicínu vystudoval Jan v Praze, kde na něho měl velký vliv profesor Krombholz, proslulý encyklopedickou znalostí všech lékařských oborů. Svou doktorskou disertaci věnoval tehdejšími epidemiím. Na jeho lékařské působení jako praktický lékař a především lidský přístup vzpomíná ve svých Pamětech pozdější známý historik W. W. Tomek. Tehdy byl mladým chudým studentem, o kterého doktor Oppolzer pečoval bez nároku na honorář. Jeho heslem bylo: „*Nikdy by žádný lékař neměl zapomenout, že ne s nemocemi, ale s nemocnými lidmi máme co do činění...*“¹⁰²
V roce 1841 byl již primářem pražské všeobecné nemocnice a stal se profesorem klinických předmětů na pražské univerzitě. Oženil se s Marií Pleischlovou, dcerou významného vědce a zakladatele lékařské chemie na pražské univerzitě Adolfa Martina Pleischla (1787-1867). Spolu roku 1845 založili v pražské nemocnici první chemicko-diagnostickou laboratoř v českých zemích, která se věnovala rozboru krve, moči, močových a ledvinových kamenů a přinesla i nové metody chemických zkoušek. Později byl pozván na lipskou univerzitu, kde se stal profesorem patologie a terapie a zároveň ředitelem lipské Jakubské nemocnice. V roce 1850 již učil na vídeňské univerzitě a vedl všeobecnou vídeňskou nemocnici, kde propagoval nové terapeutické

---

¹⁰⁰ KOL. *Novohradské hory a Novohradské podhůří*, s. 337.

¹⁰¹ KOVÁŘ, Daniel. *Kraj trojí tváře*. České Budějovice: Sdružení obcí a okresní úřad České Budějovice, 1998. s. 31.

¹⁰² Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL http://bonus.novehradyhistorie.cz/1_oppolzer.htm

metody a speciální výzkumy. Věnoval se chorobám srdce, dýchacího ústrojí a ústní dutiny a o těchto tématech i publikoval. Byl za své zásluhy oceněn císařem a povýšen na rytíře. Zemřel roku 1871 na skvrnitý tyfus, kterým se nakazil při práci v nemocnici. Do průčelí budovy novohradského hradu, ve které se narodil, byla roku 1872 zasazena pamětní deska.¹⁰³ (viz příloha č. 1, obr. 20)

5.2 Anton Teichl

Tento významný historik se narodil v Nových Hradech roku 1837. Jeho předci byli spjati s hraběcí rodinou, se kterou přišli z Württemberska a v jejíchž službách byli již od roku 1750. Byl zámeckým archivářem a zakladatelem i správcem novohradské veřejné obecní knihovny. Napsal tři obsáhlé práce o historii města a panství Nové Hradky - *Geschichte der Stadt Gratzen*, *Beiträge zur Geschichte der Stadt Gratzen* a *Geschichte der Herrschaft Gratzen*. Při psaní svých děl byl v kontaktu s významnými českými historiky a archiváři, především s profesorem Augustem Sedláčkem nebo přednostou knížecího schwarzenberského archivu v Třeboni Franzem Marešem. Anton správoval buquoyské panství téměř 60 let. Zemřel roku 1913 jako nositel Zlatého záslužného kříže s korunkou a Čestné jubilejní medaile za službu, jako čestný občan města, místní školní inspektor, člen okresního výboru v Nových Hradech a Kaplici a čestný velitel hasičského sboru jakož i zakladatel. Pro rozvoj a prosperitu města toho vykonal mnoho. Jeho pohřbu se vedle davů lidí zúčastnil i hrabě Karel Buquoy a panské úřednictvo. Jeho hrob leží na městském hřbitově.¹⁰⁴ (viz příloha č. 1, obr. 21)

5.3 Robert Polák

Roku 1866 se ve městě Nové Hradky narodil zpěvák a režisér opery Robert Polák. Zájem o divadlo projevoval už na gymnáziu v Třeboni. Poté se zapsal v Praze na malířskou akademii a navštěvoval Lukešovu pěveckou školu. Brzy ho však od studií odvedlo divadlo, roku 1891 byl ve Švandově divadelní společnosti. Po několikaletém působení v Plzni byl roku 1894 přijat do souboru Národního divadla, kde se brzy prosadil jako stabilní člen souboru pro komické operní role. Získal i role ve Smetanových operách, zejména otce Palouckého v *Hubičce* a především po smrti

---

¹⁰³ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_oppolzer.htm

¹⁰⁴ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL <http://bonus.novehradyhistorie.cz/teichl.htm>

zpěváka Heše Kecala v Prodané nevěstě. K činnosti režiséra ho přivedly návrhy kostýmů pro Smetanovu operu Dalibor v roce 1899. A tak se stal od roku 1900 hlavním režisérem opery Národního divadla. Jeho režisérské zásahy se netýkaly jen nového pojetí kostýmů a kulis, ale scénické kompozice celých operních scén. Polák režíroval celkem asi 130 oper, z toho 50 českých, celé Smetanovo a téměř celé Dvořákovy operní dílo, a v jeho repertoáru byl i Beethoven, Mozart, Wagner, Strauss, a další. Robert Polák také v Praze uvedl opery Leoše Janáčka, jako roku 1916 Její pastorkyně. Přes postupně se ztrácející hlas působil jako zpěvák a režisér v Národním divadle až do své smrti roku 1926.¹⁰⁵ (viz příloha č. 1, obr. 22)

5.4 Páter Raymund M. Chalupa

Páter Raymund se narodil v Nových Hradech roku 1896. Jeho otec byl kovář Matthias Chalupa. Jeho původní jméno bylo Josef Chalupa, jméno Raymund je jménem řeholním, které si zvolil při vstupu do řádu Servitů. Raymund byl v deseti letech poslán do církevního gymnázia v Innsbrucku a jeho studium sponzorovala hraběcí rodina. Poté studoval teologii nakonec se vrátil zpět do Nových Hradů, kde se aktivně věnoval hudbě a pastorační činnosti mezi lidmi. V několika základních školách na Novohradském panství vyučoval náboženství. Jak dříve bylo zvykem, překonával mnohakilometrové vzdálenosti mezi školami většinou pěšky. Byl vášnivým houbařem. Během okupace zůstal v Nových Hradech a nadále se věnoval kněžskému povolání. Po válce zůstali v servitském klášteře pouze P. Raymund M. Chalupa jako farář a P. Kazimír M. Jindra jako kaplan. Ostatní němečtí členové klášterní komunity museli ihned po válce opustit naši zemi. Až do roku 1950 Jindra v klášteře kázal a Chalupa hrál během mší na varhany. Hudba byla velkou láskou Pátera Raymunda a plnil funkci varhaníka a sbormistra. Páter Kazimír byl odveden Státní bezpečností a uvězněn a Páter Raymund se musel přestěhovat do staré školy. Jako kněz placený státem sloužil mše, pohřbíval a oddával až do své smrti v létě 1963.¹⁰⁶ (viz příloha č. 1, obr. 23)

---

¹⁰⁵ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL http://bonus.novehradyhistorie.cz/1_polak.htm

¹⁰⁶ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL http://bonus.novehradyhistorie.cz/1_chalupa.htm

5.5 Páter Bonfilius

Páter Bonfilius rodným jménem Franz Wagner, se narodil roku 1926 v Údolí u Nových Hradů. Po studiu na gymnáziu v Českých Velenicích byl odveden na východní frontu Druhé světové války. Jako jeden z mála přežil a zázrakem se vyhnul i odvezení do ruských zajateckých táborů. Tehdy začal cítit povolání ke kněžské službě, ale to mu jako sudetskému Němci nebylo v Čechách umožněno. Po smrti své matky roku 1948 překročil tajně česko-rakouskou státní hranici a vstoupil do kláštera servitů v Innsbrucku. Roku 1953 byl vysvěcen na kněze a přezdívalo se mu farář z Tyrol. Roku 1981 mu tyrolský zemský hejtman Eduard Wallnöfer udělil zemský kříž za zásluhy. Když přišel pád železné opony, představený tyrolské provincie řádu servitů vyslal Pátera Bonfilia do Nových Hradů s úkolem obnovit zničený servitský klášter. Ten rozhodnutí s obavami i radostí přijal a ve věku 65 let přišel do zcela proměněného prostředí Nových Hradů. První co udělal bylo, že se začal učit český jazyk a začal opravovat zničený novohradský klášter. V posledním roce života Pátera Bonfilia ho začalo sužovat vážné onemocnění a roku 2005 zemřel, a tak i poslední servita v České republice. Na mariánskou tradici zde navázalo společenství papežského práva „Rodina Panny Marie“. Pohřbu Pátera Bonfilia na novohradském hřbitově se zúčastnilo na 1000 lidí. Páter se během svého života stal symbolem usmíření mezi česky a německy mluvícím současným i bývalým obyvatelstvem novohradského regionu.¹⁰⁷ (viz příloha č. 1, obr. 24)

5.6 Vladislav Karba

Láďa, jak mu obyvatelé Nových Hradů říkali, se, ač viděl pouze na jedno oko, celý svůj život věnoval malířství. Jeho akvarely věrně zachycovaly známá i neznámá zákoutí novohradské krajiny, kterou měl velmi rád. Tento „Malíř Novohradska“ snil o slávě, ale bohužel se jeho sny nesplnily kvůli jeho tragické smrti na přelomu roku 1998/1999.¹⁰⁸ (viz příloha č. 1, obr. 25)

---

¹⁰⁷ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL <http://bonus.novehradyhistorie.cz/lide.htm>

¹⁰⁸ Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-22] Dostupné z URL http://bonus.novehradyhistorie.cz/1_karba.htm

6. Pověsti Nových Hradů

6.1 O založení Nových Hradů

Počátky města Nové Hradky jsou spojeny s rodem Vítkovců, kteří se usadili na jihu Čech. Prvním historicky doloženým zakladatelem tohoto rodu byl Vítek z Prčice, který měl mimořádnou důvěru českého panovníka a byl i velmi schopným politikem. Před svou smrtí rozdělil své jihočeské panství mezi své syny podle legendy o dělení růží. Jindřich dostal Hradec a zlatou pětilistou růží v modrém poli, Vilém Třeboň a stříbrnou v červeném poli, Smil Bystřici a modrou ve zlatém poli, Vok Rožmberk a Krumlov a červenou ve stříbrném poli po otci a poslední levoboček Sezim Ústí a černou na stříbrném.

Podle pověsti prý založil Nové Hradky údajný italský předek rodu Rožmberků a vůbec všech Vítkovců, jakýsi kníže Vítek Orsini, který odešel z Říma a v dobách knížete Vojena, pravnuka Přemysla Oráče, dorazil do Čech. Místo, kde byl Vítek poražen je nazváno Vitoraz. To si nejspíš vymyslel Oldřich Rožmberk, který měl přítele Orsiniho z Itálie, který měl velice podobný znak jemu. Jeho syn Jošt poté navštívil Orsiniho v Římě a písemně potvrdili společný původ. Vilém Rožmberk podle erbu Orsiniů, kteří na něm měli medvědy, nechal pořídit v zámeckém příkopu v Krumlově medvědy. Nakonec se to nevyplatilo poslednímu Vokovi, který byl bez dědiců a musel vyplatit zchudlé potomky rodu Orsiniů.¹⁰⁹

6.2 Pověst o zakletých mniších

„Nebyly to jen požáry, zemětřesení a útoky cizích vojsk, které Nové Hradky postihly. Ve zdejší červené věži začalo ke všemu ještě strašit. Vždy o půlnoci se tu zjevoval zástup mnichů v šedých kápích, kteří se mlčky vynořili ve sklepení a postupovali z patra do patra, aniž jim v tom zabránila zeď nebo jiná překážka. Pokud narazili na nějakého živáčka, první z mnichů se ho tiše zeptal: „Které zvíře nestvořil Bůh?“ Vyděšení lidé odpovídali různě. Někdo zmínil kočku, jiný třeba netopýra, nebo dokonce blechu, a že ta dokáže udělat pořádnou neplechu, ale pro mnichy byla každá

---

¹⁰⁹ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 24-30.

odpověď špatná. Vždycky jen smutně zavrtěli hlavami a probodli nešťastníka tak mrazivými pohledy, že se z toho hned roznemohl a nikdo ho už nedokázal uzdravit a nakonec zemřel.

Jednou hledal na hradě práci mladý kovářský tovaryš. Holedbal se, že dokáže podkovat i toho nejdivočejšího koně. Nic prý mu nenažene strach. „Dobrá, vyzkouším tě,“ ušklíbl se kastelán a ubytoval mládence právě v komůrce v červené věži. Neprozradil mu však, co se o ní mezi hradním služebnictvem povídá. Nic netušící kovář klidně usnul, ale o půlnoci ho probudilo ostré světlo. Promnul si oči a spatřil nad sebou mnichy v šedých kutnách. Nejstarší z nich, jehož tvář vroubil dlouhý bílý vous, se nad ním skláněl s rozsvícenou svící v pravé ruce.

„Proč mě budíte, svatí mužové?“ Zeptal se jich rozespale mladík. Nejstarší mnich si ho přísně přeměřil a dutým, jakoby z hrobu vycházejícím hlasem se ho zeptal: „Zdalipak víš, které zvíře nestvořil Bůh?“ Kovář se jeho otázce rozesmál: „To je jednoduché, přece koně. Vždyť má kopyta jako ďábel a když si lehá, nekleká.“

V tom okamžiku sfoukl nejstarší mnich svoji svíci a zjevení šedých řádových bratří zmizelo. Tovaryš spokojeně usnul a spal klidně až do rána. Na druhý den se všem pochlubil se svým nevšedním zážitkem. Teprve pak se dozvěděl, že tajemných mnichů se všichni na hradě tuze báli. Byli prý tu zakleti, protože kdysi okradli chudého zemana o koně. Až důvtipný mladý kovář jejich duše osvobodil. Však se mu za to také dostalo odměny. Kastelán ho na hradě trvale zaměstnal za dobrý plat a k bydlení mu ponechal světničku v červené věži¹¹⁰.

6.3 Pověst o černém rytíři

„V Novohradském hradě však nestrašili jen zakletí mniši, ale také černý rytíř. To bylo tak, v 15. století museli Rožmberkové zastavit hrad panu Tomáši z Laku. Byl to šlechtic dosti nešlechtné povahy, zavilý, surový a hlavně chamtivý. Na hrad nic nedbal, střechami při dešti zatékalo, brány musely podpírat trámy, ale Tomáše z Laku nic nezajímalo. Hlavně když se jeho truhlice plnily penězi, které získával odíráním svých poddaných.“

A právě tehdy se na Nových Hradech objevil jakýsi cizí rytíř, který se vracel z uherské vojny, a u sedla se mu houpal měšec vrchovatě naplněný zlatáky. Nic zlého

---

¹¹⁰ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 38.

netuše, požádal Tomáše o pohostinství. Pán z Laku se zadíval na jeho měšec a hned ho napadaly tuze černé myšlenky. Na oko však předstíral vzorného hostitele, nařídil opéci pěkná selátka a zvěřinu a na stůl nosit ze sklepů rýnské víno. Sotva však jeho host ulehl a zavřel oči, vzal dýku, podřízl ho pod krkem a mrtvolu hodil do hradního příkopu. Pak se zmocnil tučného měšce a jal se počítat zlaťáky.

Ráno, sotva se probudil, předstíral, že hledá svého hosta. Ale nikdo ze služebnictva o něm nic nevěděl, ba co je zvláštní, z příkopu zcela zmizela jeho mrtvola.

Krátce na to se Nové Hrady znovu vrátili do rukou Rožmberků a tehdy se začali dít zvláštní věci. Lidé, kteří žili na hradě, vypravovali, že v nočním čase zahlédli černého rytíře s bledou tváří, jak bloudí po chodbách. Objevoval se tu ještě v dobách, kdy Nové Hrady patřily Buquoyům. Svědkové vypravovali, že často před půlnocí slýchávali dunivé kroky, ale nikoho nespatriili. Jedna komorná se vylekala, když se před ní dveře jednoho pokoje z ničeho nic otevřely. Myslela si, že to způsobil průvan a chtěla je zavřít, ale než k nim došla, objevil se v nich černý rytíř a mlčky na řinčení svého těžkého brnění prošel kolem ní. Když o tom ráno vyprávěla, nikoho její líčení nepřekvapilo. Ti, kteří už na hradě nějakou dobu sloužili, se nad nočním zjevením nijak nepozastavili. Věděli totiž, že černý rytíř hledá pana Tomáše z Laku, aby se mu pomstil, ale marně. A tak je stále odsouzen k tomu, aby za nocí znovu a znovu bloudil hradem. Že je to pověst pravdivá, údajně potvrzuje hlavička vsazená do kamenné zdi hradního příkopu, kam kdysi dopadlo tělo nešťastného rytíře.“¹¹¹

6.4 Pověst o hrobníkovi a prstenu

„Bylo krásné jaro roku 1770. Rozkvetly stromy, tráva se zelenala, ptáci zpívali a lidé na ulicích měli veselou náladu. Jenom novohradský primátor Reischl byl sklíčený, neboť mu zemřela jeho milovaná žena. Brzy byl pohřeb. Na něm se sešlo mnoho lidí a všichni v zármutku mysleli na nebožku. Jen hrobníkova mysl se ubírala jiným směrem. Překrásný prsten, co měla mrtvá na prstě, se stal středem jeho ziskuchtivého zájmu. Jí už stejně k ničemu nebude a jemu by se docela hodil, říkal si v duchu. Ale krást mrtvým prsteny, to se přece nedělá! Celý den bojoval s pokušením. V noci kolem půlnoci vyzbrojen lopatou, dlátem, nožem a lampičkou se vydal na lup. V tu dobu sice vstávají mrtví z hrobů, ale touha po penězích byla silnější. Odhrnul hlínu, vypáčil víko rakve a

---

¹¹¹ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 38.

už se sápe po prstenu. Ale ouha! Prsten nejde dolů. Hrobník zabral ze všech sil, až mrtvou nadzvedl. Ale ani teď se prsten nehnu. Místo toho se však začala hýbat nebožka. A co víc, dokonce jí z úst uniklo jemné zasténání. S tím hrobník opravdu nepočítal. Vyděšen vylezl z hrobu a ohromnými skoky upaloval pryč. Domnělá mrtvá mezitím pomalu začínala chápat, kde je a co se s ní stalo. Vzala lampu, kterou tam hrobník ve zmatku nechal, a roztřeseným krokem se vydala k domovu. Bylo těžké přesvědčit služku i samotného primátora, že není přízrak, ale živá bytost, která byla jen omylem pohřbena zaživa a šťastnou shodou okolností opět probuzena k životu. Ale když se to podařilo, oslavy se protáhly až do rána.

A co hrobník? Ten se šel druhý den udat. Ve vězení si však pobyl jen jeden den a poté byl na přímluvu primátora propuštěn a dokonce i obdarován. Na hřbitov ale lidé zanevřeli a nechtěli být na něm pohřbíváni. I to byl jeden z důvodů, proč byl začátkem 19. století přestěhován na místo, kde je dodnes.“¹¹²

6.5 Pověst o modré paní

„Tak mají na Rožmberku, v Českém Krumlově, v Třeboni nebo v Jindřichově Hradci bílou paní, v Nových Hradech se zjevuje modrá paní. Čas od času se prý za božího dne vynoří v některých z oken hradu dáma středního věku, má na sobě modré šaty, jaké se nosily před staletími a klobouk s dlouhým pérem. Zpravidla se usmívá, a kdo ji náhodou spatří, tomu hlavou pokyne na pozdrav. Kdo to je, na to se názory různí. Jisté je jen to, že se nikdy nezjeví ve stejném hradním okně a někdy se neukáže celý lidský věk. Ten, kdo ji spatří, by si měl hned koupit los, vsadit v nějaké tipovací soutěži nebo rovnou pelášit do nejbližšího kasina zahrát si ruletu. Dozajista by prý náramně zbohatnul. A tak se do Nových Hradů vydávají návštěvníci nejen za historickými památkami, ale také, aby zkusili své štěstí, zda se modrá paní neusměje právě na ně.“¹¹³

---

¹¹² HOKR, V. *Paměť Novohradsko-Novohradsko, Waldviertel, Trhovinensko*, s. 69.

¹¹³ FIŠER, V. *Tajemné stezky-Od Šumavy k novohradským horám*, s. 39.

ČÁST II – Didaktická část

7. DIDAKTICKÉ VYUŽITÍ REGIONÁLNÍHO UČIVA VE VÝUCE NA 1. STUPNI ZŠ

Vlastivěda patří v současné době v Rámcovém vzdělávacím programu základního vzdělávání do vzdělávací oblasti Člověk a jeho svět, která je členěna do pěti tematických okruhů, Místo kde žijeme, Lidé kolem nás, Rozmanitost přírody, Člověk a jeho zdraví a Lidé a čas. Tato vzdělávací oblast učí žáky chápat organizaci života v rodině, ve škole, v obci, ve společnosti, žáci si osvojují základy vhodného chování a jednání mezi lidmi, seznamují se se základními právy a povinnostmi, učí se orientovat v dějích a časech, jak se věci vyvíjejí a utvářejí historii. Tato oblast má vyvolat u žáků zájem o minulost, kulturní bohatství regionu i celé země. Žáci také poznávají Zemi jako součást sluneční soustavy a poznávají rozmanitost a proměnlivost živé i neživé přírody. Vede žáky k utváření pracovních návyků v jednoduché samostatné i týmové činnosti, orientaci ve světě informací a k časovému a místním propojování historických, zeměpisných a kulturních informací, v rozšiřování slovní zásoby v osvojovaných tématech, k pojmenovávání pozorovaných skutečností a k jejich zachycení ve vlastních projevech, názorech a výtvorech, v poznávání a chápání rozdílů mezi lidmi, ke kulturnímu a tolerantnímu chování a jednání na základě společně vytvořených a přijatých nebo obecně uplatňovaných pravidel soužití, v utváření ohleduplného vztahu k přírodě i kulturním výtvorům, v objevování a poznávání všeho, co jej zajímá, co se mu líbí a v čem by v budoucnu mohl uspět, v poznávání podstaty zdraví i příčin nemocí a k upevnování preventivního chování.¹¹⁴

Novým trendem ve způsobu vyučování není učit se pouhým memorováním, ale umět tyto údaje pochopit, vysvětlit, zařadit do souvislostí a použít potom v praxi, v běžném životě. V současné době by se ve školách nemělo objevovat pouhé opisování učebnic nebo poznámek z tabule a následné pamětné osvojování. Žáky je třeba učit vzájemně komunikovat a navzájem si vypomáhat, spolupracovat, být při vyučování

---

¹¹⁴ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z <http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf>.

aktivní. Velmi důležitá je práce s mapou, kde žáci vyhledávají mnoho informací, a s časovou osou, která je naučí chápat vztahy mezi minulostí, současností a budoucností. Proto je třeba změnit celkový přístup k vyučování, změnou vyučovacích metod a forem práce a vztahu mezi učitelem a žákem. Hodiny lze zpestřit křížovkami, kvízy, hádankami, hrami, doplňovačkami s historickou či zeměpisnou tematikou. V rámci výuky lze využít filmy, vycházky, exkurze, besedy a projekty.

7.1 Příklady začlenění regionálního učiva do výuky

V didaktické části diplomové práce ukazují několik možností, jak využít historii Novohradska ve výuce vlastivědy. V této části bych se především věnovala exkurzi, vycházce, pracovním listům a projektu.

7.1.1 Exkurze

Je jednou z organizačních forem výuky a je realizována mimo školní prostředí, v terénu nebo jako návštěva odborného pracoviště či muzea. Základním specifickým je propojení teoretických poznatků s praxí, uplatňují se při ní metody pozorování objektů a procesů, ale může se jednat také o setkání a diskusi s odborníky z praxe přímo na jejich pracovišti. Při plánování exkurze si musíme uvědomit, co žákům přinese, jaké poznatky z výuky budou využívat a jaké dovednosti mohou získat. Může být zařazena jako motivace, tedy výchozí bod pro další výuku, průběžná pro získání nových poznatků a závěrečná pro upevnění poznatků a pochopení souvislostí mezi teorií a praxí. Exkurze by měla být smysluplně zařazena do výuky a měla by s ní být propojena. Polodenní a jednodenní exkurze bývají většinou monotematické, vícedenní exkurze představují příležitost komplexního propojení tematických celků. Žáci by měli být předem seznámeni se zaměřením exkurze, termínem, místem, potřebným vybavením a nákladech. Měla by být stanovena pravidla a učitel by si měl předem připravit potřebné materiály pro žáky. Nakonec by mělo samozřejmě dojít ke zhodnocení celé exkurze, časový plán, náročnost úkolů, zajímavost pro žáky, co se nepovedlo a bylo by tedy dobré pro příště zlepšit.¹¹⁵

---

¹¹⁵ Internetové stránky Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/10081/EXKURZE-VE-VYUCE.html/>.

V regionu Nových Hradů je podle mě ideální exkurze hradu I. trasa Hrad, II. trasa Byt správce během zvyků, dále kláštera, skláren a výrobního závodu Dobrá voda. Nejvíce jsem se věnovala a se žáky jsem zrealizovala exkurzi na téma Den v Novohradském hradě propojený obsáhlým pracovním listem.

7.1.2 Vycházka

Vycházky do přírody nebo za kulturními a historickými památkami jsou ve škole celkem běžnou metodou. Jejím prostřednictvím se do výuky mohou dostat živé konkrétní informace. Běžná vycházka by neměla být delší než jednu až dvě vyučovací hodiny. Učitel musí jednoznačně a srozumitelně definovat úkoly, které mají na vycházce žáci splnit a následně jejich splnění vyhodnotit. Vycházka může být zaměřena jednooborově, přírodovědně, historicky, ale většího efektu dosáhneme, propojíme-li její obsah i s jinými předměty, jako výtvarná, tělesná výchova či český jazyk. Je vhodná i ze zdravotních důvodů. Vycházka je však velmi náročná na přípravu, organizaci a udržování pozornosti a kázně.¹¹⁶

Pro vycházku na Novohradsku jsou ideální rybníční soustavy, rašeliniště Červené blato, Tereziino údolí, Sokolí hnízdo nebo centrum města.

7.1.2.1 Vycházka centrem města

Předmět : Vlastivěda

Třída : 5.

Téma hodiny: Vycházka centrem města (2 km)

Cíle : Žák se naučí zakreslit trasu a objekty do mapy. Žák se naučí orientovat podle světových stran ve svém městě. Žák se seznámí s podobou Novohradských kulturních památek. Žák se dozví, kde v minulosti stály další významné budovy města.

Pomůcky : kompas, pracovní listy, psací potřeby

Organizační formy : individuální práce, práce ve skupinách

Metody : pozorování, rozhovor, práce s kompasem, výklad

Průběh činnosti :

---

¹¹⁶ Internetové stránky Místo pro život [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://www.mistoprozivot.cz/zakladni-metody-programu-misto-pro-zivot/didakticka-vychazka>.

Ve škole poučím děti o bezpečnosti a správném chování ve městě i v přírodě. Žáci se rozdělí do 4 skupin a rozdají si pracovní listy, kam se podepíší.

Trasa vycházky začíná u budovy základní školy druhého stupně a vede kolem budovy základní školy prvního stupně, v blízkosti které stojí bývalý chodobinec (dnešní školní družina) a bývalý dětský domov. Pokračuje kolem kostela a kláštera, dále kolem kina (bývalý Český dům) a naproti stojícímu bývalému špitálu a vede do zámeckého parku. Zde se žáci seznámí s používáním kompasu a ve skupinách si vyzkouší určit světové strany a vyplní tak páté cvičení v pracovním listě. Poté cesta vede zpátky ke škole, kolem kina, kde také původně stála tzv. Horní brána, a na náměstí kolem Radnice a Rezidence. Během vycházky žáci plní úkoly v pracovním listě, poslouchají výklad učitele a pozorují budovy a kulturní památky.

Po návratu do školy zhodnotíme společně průběh vycházky.

Popis pracovního listu :

V prvním cvičení žáci doplňují do mapky města zadané budovy, kolem kterých vede trasa vycházky a učitel o nich vypráví. Během vyprávění se učitel zmíní o zajímavostech objektů, které žáci vyplní ve cvičení dvě. Ve třetím cvičení žáci popíší vzhled dvou budov Radnice a Rezidence a utřídí si tak rozdíl mezi nimi, jelikož se žákům mohou názvy plést. Čtvrté cvičení v pracovním listě je přírodovědné. Během pobytu v zámeckém parku žáci pozorují zvířata a zapíší je a namalují jednu rostlinu či list stromu. Páté cvičení vyplní žáci ve skupinách, pomocí kompasu určí polohu objektů podle světových stran. V posledním cvičení žáci zakroužkují správný znak města Nové Hradce, který je vyobrazen na budově Radnice. (viz příloha č. 2, obr. 1)

7.1.3 Pracovní listy

Pracovní listy jsou jednou z textových pomůcek ve výuce často používané v hodinách vlastivědy. Žáci se tak zábavnou formou učí nové poznatky či procvičují, opakují nebo kontrolují poznatky již dříve získané. Pracovní listy bývají součástí učebnic vlastivědy, nebo si je může učitel sám vytvořit.

V příloze přikládám pracovní listy věnující se historii Novohradska s názvy Historie našeho města, Buquoyové, Novohradský klášter. Dále bude v příloze pracovní list doprovázející exkurzi na téma Den v Novohradském hradě a pracovní list doprovázející vycházku centrem města Nové Hradce.

7.1.3.1. Popis pracovních listů

Tyto pracovní listy byly vytvořeny pro žáky 5. ročníku. Pracovní listy mohou být učiteli používány na začátku hodiny jako motivační, v průběhu hodiny pro zopakování a utřídění právě probrané látky, nebo na konci hodiny či v hodinách dalších jako forma testu. Vytvořené pracovní listy používám v průběhu hodiny. Žáci na nich pracují samostatně a upevňují si tak získané poznatky. Takové pracovní listy by mohly být použity ke každé látce, jelikož by si žáci z pracovních listů mohli vytvořit portfolio, které by jim sloužilo místo sešitů a z kterého by se mohli učit.

7.1.3.1.1 Pracovní list Historie města Nové Hradky

V úvodu hodiny se žáci seznámí se založením města Nové Hradky pomocí pověsti o jeho založení. Pobírané učivo je doplněno informacemi o třech rodech, které ovlivnily vývoj města a základními informacemi o historii města od počátku až po současnost, za použití různých výukových forem a metod. Dále následuje vyplnění pracovního listu č. 1 Historie města Nové Hradky. (viz příloha č. 2, obr. 2)

7.1.3.1.2 Pracovní list Buquoyové

V úvodu hodiny je motivací práce ve dvojici na spojení portrétů Buquoyů s jejich jmény podle odhadu. Dále se znovu různými metodami žáci seznámí s významným rodem Buquoyů, kteří významně ovlivňovali historii města Nové Hradky a jeho okolí během dlouhých 325 let. Žáci se seznámí se základními fakty o tomto rodě a s nejvýznamnějšími zástupci rodu, jejich zásluhami, vynálezy a stavbami. Nakonec následuje vyplnění pracovního listu č. 2 Buquoyové. (viz příloha č. 2, obr. 3)

7.1.3.1.3 Pracovní list Kostel a klášter servitů

V úvodu hodiny žákům ukáží obrázek škapulíře (hábit servity) a oni hádají, co to je. V této hodině se učitel věnuje historii Novohradského kostela, kláštera a řádu, který v něm dlouhá staletí žil. Zde se žáci seznámí i s českými svatými a významnými českými náboženskými stavbami (svatý Václav, svatá Anežka česká, chrám svatého Víta, sochy svatého Jana Nepomuckého na mostech, ..). Následuje vyplnění pracovního listu č. 3 Kostel a klášter servitů. (viz příloha č. 2, obr. 4)

7.1.4 Projekt

Projektová výuka je v odborné literatuře různými pedagogy definována odlišně. S projektovou výukou je velmi úzce propojena projektová metoda, kde dominantní roli mají učební aktivity žáků a podporující roli poradenské činnosti učitele, kterými směřují společně k dosažení cílů a smyslu projektu. První zmínky o projektovém vyučování jsou datovány již do 1. poloviny 20. století, kdy byly publikovány J. Deweyem. Teorie tohoto filozofa, který se snažil o reformu školství, spočívala v „osvobození“ učitele od jeho postavení do centra výchovy a vzdělávání dítěte, a tuto aktivitu předal na samotné žáky. Učitel by se měl stát moderátorem či koordinátorem, který má žáky motivovat a podněcovat k činnosti. Práce poukazuje především na skupinovou výuku, ve které žáci mají zadané úlohy plnit společně, mají o způsobech řešení i o vyslovených závěrech komunikovat a obhajovat své názory. Je tedy zapotřebí dbát na vhodnou motivaci a také na průběžnou kontrolu zpracování. Projektová výuka je považována za velmi efektivní, zejména v souvislosti s naplňováním klíčových kompetencí vymezených v RVP, neboť při výuce pomocí této metody dochází k osvojení a upevnění nových vědomostí i dovedností a rozvoji formativních stránek osobnosti. Projektová výuka také napomáhá k začleňování mezipředmětových vazeb a průřezových témat do výuky. Pojem mezipředmětové vazby je v poslední době zmiňován ve všech pádech. Žáci by dle současných metod měli být vzděláváni tak, aby v tomto procesu nebyla potlačována souvislost teorie a praxe. Při vhodných postupech je umožněn přenos dovedností, zkušeností a poznatků z jednoho předmětu do druhého.¹¹⁷

Podle J. Coufalové vycházejí projekty z myšlenky koncentrace, učivo se soustřeďuje kolem určitého ústředního motivu, jádra. Projekty učí spolupracovat, řešit problémy, podněcuje fantazii a učí pracovat s informacemi. Projektové vyučování uplatňuje integraci učiva a na prvním stupni integrujeme učivo podle přístupu fenologického (jaro), epizodického (na výletě), regionálního (naše město), podle biotopů (v lese), podle vědních systémů (savci) a podle časové chronologie (pravěk).¹¹⁸ Typy projektů rozdělujeme podle účelu (stavba člunu, časování sloves), podle vztahu k učivu a vyučovacím předmětům (matematika, více předmětů), podle organizace

---

¹¹⁷ Internetové stránky Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html/>

¹¹⁸ COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy- Náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0, s. 7.

(čtvrtek, dvě vyučovací hodiny, několik dní), podle délky trvání (krátkodobé, střednědobé a dlouhodobé), podle místa konání (třída, mimo školu), podle navrhovatele (spontánní-žák, umělý-učitel), podle počtu zapojených žáků (více tříd, třída, skupina, jednotlivec), podle velikosti (malý velký).¹¹⁹

„Rysy, které má projekt mít podle J. Coufalové:

- 1) Projekt vychází z potřeb (potřeba získávat nové zkušenosti, odpovědnosti za svou činnost, ...) a zájmů žáka.*
- 2) Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy.*
- 3) Projekt je interdisciplinární.*
- 4) Projekt je především podnikem žáka.*
- 5) Práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, kterým se účastníci projektu prezentují.*
- 6) Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině (ale může být i projekt individuální);*
- 7) Projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti.“¹²⁰*

Průběh projektu:

Příprava projektu, kde je důležité jasné stanovení cíle, vybrání tématu (žák x učitel, fantazie x reálný život, osnovy x situace ze života), doba a místo konání, pochopitelné formulování zadání, metody a formy, časové, materiální a organizační zajištění.

Realizace projektu, kde je důležitá vstupní motivace žáků, informovat žáky o organizaci, informovat o bezpečnosti a chování během projektu. Jsou zde činnosti ve skupině směřující k řešení projektu, žáci vykonávají různorodé činnosti a rozvíjí komunikační dovednosti.

Vyhodnocení výsledků, kde žáci většinou prezentují svůj výstup z projektu. Hodnocení projektu je náročná disciplína, je zde důležitá sebereflexe a je dobré použít slovní hodnocení. Je možné žákům zadat dotazník a učitel by měl usilovat o nápravu nedostatků.¹²¹

---

¹¹⁹ COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy- Náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0, s. 11.

¹²⁰ Tamtéž, s. 11.

¹²¹ Internetové stránky Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html/>.

7.1.4.1 Projekt Novohradské pověsti

Předmět: vlastivěda

Třída: 5.

Téma: Novohradské pověsti

Cíl: Žák se seznámí s Novohradskými pověstmi. Žák zjistí z dostupných zdrojů základní informace o jedné kulturní památce Nových Hradů a začlení ji do vymyšlené pověsti. Žák komunikuje a spolupracuje ve skupině.

Pomůcky dětí: rozstříhaný text pověsti, knihy, internet, papíry, pastelky

Organizační formy: práce ve 4 skupinách

Metody: hra, dramatizace, brainstorming, projektová metoda

Průběh činnosti:

Projekt je plánován na celé vyučovací dopoledne. Žáci se rozdělí do 4 skupin, jak sami chtějí, nebo jak je ve třídě již zavedeno. Učitel vysvětlí pravidla práce ve skupině, jako pomáhat si, naslouchat, mluvit potichu a spolupracovat.

Každá skupina obdrží rozstříhaný text jedné ze čtyř Novohradských pověstí (O zakletých mniších, O černém rytíři, O hrobníkovi a prstenu, O modré paní, viz teoretická část str. 47-50). Text ve skupině složí a vyberou název pro svou pověst. Názvy pověstí jsou napsány na tabuli. Dále následuje dramatizace, žáci ostatním zahrají krátkou scénku ze své pověsti. Ostatní skupiny hádají, která ze čtyř pověstí to je. Nakonec každá skupina ve zkratce převypráví, o čem jejich pověst je.

Pak s žáky vytvoříme myšlenkovou mapu, jaké náležitosti má pověst (úvod, zápletku, tajemství, řešení, závěr). Zástupce z každé skupiny si vylosuje jednu z Novohradských památek (Rezidence, Zámek, Klášter, Buquoyská hrobka). Úkolem je z dostupných zdrojů (brožury, literatura a internet) najít základní informace o této památce. Získané informace jsou nápovědou nebo pomůckou k vymyšlení vlastní pověsti. Každá skupina tedy vymyslí jednu pověst vztahující se k Novohradské kulturní památce a sepíše ji na papír. Ke své pověsti nakreslí vystihující obrázek.

Ke konci dne každá skupina představí plakát se svou pověstí a obrázkem, a ostatním skupinám pověst přečte. Práce se mohou vystavit ve třídě. Nakonec položím žákům otázky ohledně projektu a práce ve skupině (Spolupracoval každý ve skupině na projektu? Líbilo se ti téma projektu? Bylo pro tebe zadání úkolů srozumitelné? Bavila tě

práce na projektu a proč? Co ses dnes dozvěděl/a nového?) pro reflexi a zhodnotím práci žáků.

7.2 Exkurze Den na Novohradském hradě

7.2.1 Příprava exkurze

Nové Hrady, i přestože jsou malé město, nalezneme v nich mnoho historických památek, bereme-li v úvahu počet památek na počet obyvatel je to nejvíce v České Republice. Velmi mě překvapilo, že základní škola nepořádá exkurze do Novohradského hradu, i když se nachází ve městě pouhých 150 metrů od něj. Dle informací od místních učitelů neexistuje stálá spolupráce školy s hradem a někteří učitelé s dětmi navštěvují pouze prohlídkovou trasu II., byt správce, která je na Velikonoce a Vánoce upravena ve stylu těchto svátků a je zaměřena především na porovnání tehdejších a současných zvyků s dekorací těchto svátků.

Ve spolupráci s ředitelem školy a kastelánem, který možnou spolupráci vítá a dává žákům místní základní školy vstup do hradu zcela zdarma, jsem se rozhodla připravit tuto exkurzi, aby děti mohly poznat historii svého města, viděly interiéry jejich hradu a získali tak vztah k historickým památkám. S celou prohlídkovou trasou I. Hrad jsem se seznámila a získala jsem textové materiály k prohlídce. Prohlídka trvala 45 minut a byla velice zajímavá, lze zde vymyslet pro žáky mnoho aktivit. V České Republice existují muzea, zámky a hrady, které mají pro školy nebo malé návštěvníky připravené aktivity a zábavné pracovní listy. Zde to tak bohužel není, proto jsem naplánovala exkurzi, připravila pracovní list a další aktivity na celé dopoledne.

V pracovním listu jsem propojila různé druhy aktivit s informacemi, které říká průvodkyně na hradě, a rozdělila je podle hradních místností, aby se žáci v pracovním listě lépe orientovali. Do pracovního listu jsem také zahrнула mezipředmětové vztahy, jako matematiku, český jazyk a přírodovědu. Před samotnou exkurzí jsem žáky motivovala připravenou křížovkou, kde bylo v tajence slovo pergamen, který jsem vyrobila, aby vypadal jako ze starých dob. Pergamen obsahoval text o založení Novohradského hradu a měl představovat nedochovanou listinu dokazující dřívější existenci hradu. V současné době je doložena listina o existenci hradu z roku 1279, ale říká se a v knihách uvádí, že byl hrad založen již o století dříve.

7.2.2 Popis exkurze

Téma : Historie Novohradského hradu

Třída : 5.

Časové rozpětí : 5 vyučovacích hodin (dopolední vyučování)

Cíl : Cílem exkurze bylo, aby se žáci seznámili s historií Novohradského hradu a s jeho majiteli, kteří na hradě žili. Žák prohlédne interiéry hradu.

Pomůcky : křížovka na tabuli, pergamen o založení hradu, barevné lístky s nápovědou na rozdělení do skupin, pracovní listy, dotazník

Metody : křížovka, rozhovor, výklad, pozorování, exkurze

Organizační formy : individuální práce, skupinová práce

Průběh :

Informace – Vysvětlím žákům, co budou celé dopoledne dělat.

Motivace – Nejdříve pro žáky na tabuli připravím křížovku na jednoduché vlastivědné otázky a žáci se hlásí a doplňují odpovědi. Jako tajenka vyjde slovo pergamen, a tak se žáků ptám, jestli vědí, co to je a jestli znají nějakou pohádku, kde se pergamen vyskytuje (Ať žijí duchové). Řeknu žákům, že listina o existenci Novohradského hradu pochází z roku 1279, ale hrad tu možná stál možná již o století dříve. Poté pracujeme s ukázkou možné podoby původní listiny o založení hradu, pergamenem. První řádek pergamentu „1125 August 8 Praga“ napíší na tabuli a ptám se žáků, co to znamená (rok, měsíc, město). Jeden z žáků přečte celé znění pergamentu.

Organizace – Rozdělím žáky pomocí barevných lístečků do 4 skupin. Rozdám pracovní listy a žáci vyplní své jméno, třídu, datum a barvu skupiny (oranžová, červená, zelená, žlutá). Společně si projdeme zadání v pracovním listu a žáci se ptají, čemu nerozumí.

Činnosti – Žáci se rozdělí do svých skupin a luští zašifrované nápovědy z barevných lístečků k prvnímu cvičení v pracovním listě. Tyto nápovědy si vypíší na vyznačená místa. Kontroluji, jestli slova správně uhodli. Žáci se obléknou a já jim před školou vysvětlím pravidla správného chování na hradě. Následuje exkurze, prohlídková trasa I. a žáci vyplňují pracovní list. Po skončení prohlídky se žáci na hradním nádvoří, popřípadě ve škole, nasvačí a ve skupinách si zkontrolují vyplněnou část pracovního listu. Dále žáci plní další cvičení v pracovním listu a já jsem k dispozici pro případné dotazy.

Závěr a shrnutí – Nakonec každá skupina přečte před třídou svou vyplněnou část historie hradu z prvního cvičení pracovního listu. Ostatní žáci si doplní slova do prázdných míst. Skupiny také seznámí ostatní se svým koncem pověsti O zakletých mniších. Zkusíme společně uhádnout slovo (zvíře), které musel kovář v pověsti mnichům říct. Zkontrolujeme společně další cvičení. Před koncem hodiny žáci vyplní dotazník a já zhodnotím celé dopoledne.

7.2.3 Pracovní list

Pracovní list je rozdělen do dvou částí. V první části jsou cvičení v rámci exkurze na Novohradském hradě, kdy žáci pracují samostatně a musí využít výkladu průvodkyně a svého pozorování. Druhá část pracovního listu je zaměřena také na historii hradu, ale už ji žáci vypracovávají mimo budovu hradu a pracují ve skupinách. V několika cvičeních jsou použity mezipředmětové vztahy. (viz příloha č. 2, obr. 5)

K prvnímu cvičení o historii hradu mají žáci připravenou nápovědu a doplňují slova do vyznačených míst. Druhé cvičení žáci vyplňují v místnosti s prapory. Úkolem je zjistit, co má hrabě Karel Bonaventura Buquoy na portrétu na krku a jakou to má podobu. Dále žáci vybírají ze tří zbraní mušketu z tureckých válek a pojmenují další dvě zbraně na obrázku (meč a kuš). V místnosti Obrazárna, kde žáci vypracovávají třetí cvičení, visí portréty prvních Buquoyů, majitelů hradu. Žáci si musí uvědomit základní vztahy v rodině (otec, matka, babička, dědeček, bratr, žena, syn), jelikož doplňují z možností jména do rodokmenu hraběte Filipa Emanula. Čtvrté cvičení v místnosti Velká jídelna se věnuje další generaci Buquoyů. Žáci spojují portréty hrabat s jejich charakteristikou. V dámském a hudebním salónku jsou krajinné a interiérové malby hradu, zámku, chaty Žofín, Tereziina údolí a Zámeckého parku od Josefa Schütze a žáci v pátém cvičení popisují podobu Kruhového salónu v zámku (válečný stan), vybírají ze tří možností, jak se dříve říkalo Tereziinu údolí a škrtnou objekt, který do Tereziina údolí nepatří. V loveckém salónu jsou vystaveny lovecké trofeje zvířat z Čech i zvířat exotických, a žáci v šestém cvičení vypíší dvě zvířata ulovená Buquoyi na Cejlonu. Později, mimo budovu hradu, jedno ze zvířat žáci namalují. V místnosti knihovny ve věži je možné vidět jedinečné sklo hyalit a další druhy skel z místních skláren. Žáci v sedmém cvičení podle obrázku vyberou sklo hyalitové a napíší jméno jeho vynálezce.

V poslední místnosti se nachází archiv s mnoha exponáty a osmým úkolem žáků je vybrat jeden exponát (brnění, klíče od měst, prapory, zbraně, listiny), který je zaujal, a popsat ho.

Další cvičení pracovního listu již nebyla součástí exkurze a žáci je plnili ve skupinách. Devátým úkolem bylo napsat jméno významného rodáka z Nových Hradů (Jan Oppolzer), který se narodil na hradě, a na této budově je pamětní deska s jeho jménem. Žáci dále vyberou ze tří možností, jestli byl lékařem, archivářem, či malířem. V desátém cvičení žáci spojují pojem vztahující se k historii hradu a jeho význam. V desátém cvičení Pravda a lež žáci určují, jestli jsou věty vázané k historii hradu pravdivé či ne. Lživé věty opraví na pravdivé. Ve dvanáctém cvičení žáci počítají slovní úlohu na ulovená zvířata Buquoyi. Procvičí si zde probíranou látku. Ve třináctém cvičení přírodovědném rozdělí žáci zvířata z předešlého cvičení do skupin živočišné říše (hmyz, ptáci, savci- zajícovci, šelmy, sudokopytníci). Ve čtrnáctém cvičení je nedokončená pověst O zakletých mniších, žáci si ji přečtou, doplní konec pověsti a pokusí se uhádnout hádanku z pověsti.

7.2.4 Realizace exkurze

Exkurzi jsem nejdříve domluvila s kastelánem, a poté jsem navštívila ředitele základní školy, který mi doporučil pátou třídu. Novohradská základní škola má dvě budovy, první a druhý stupeň. Pátá třída je zde již na druhé stupni a vyučuje se v ní jako na stupni druhém. Proto nejlepším dnem pro realizaci projektu byla středa, kdy třídní učitelka učí žáky celé dopoledne. Projekt jsme společně naplánovaly na 18.4. s prohlídkou hradu v devět hodin, abych před tím mohla děti s exkurzí seznámit. Ve třídě je chlapec s ADHD, který má při výuce k dispozici asistentku, proto jsem se snažila vytvořit v pracovním listě různorodé a zároveň zábavné aktivity.

Naše exkurze Den na Novohradském hradě začínala ve škole. Jelikož nejsem učitelkou na základní škole v Nových Hradech a žáci mě neznají, na začátku hodiny jsem se jim tedy představila a vysvětlila jim, proč je dnes budu učit já, a co vlastně budeme dělat celé dopoledne. Jako motivaci jsem pro ně měla připravenou křížovku (viz příloha č. 1, obr. 26) na jednoduché vlastivědné otázky. Žáci všechny odpovědi věděli. Jako tajenka vyšlo slovo pergamen. Při otázce, co je pergamen, jsem byla mile

překvapena, když jsem od jednoho chlapce dostala zcela vyčerpávající odpověď. Na otázku, v jaké pohádce se pergamen vyskytuje, měli všichni žáci stejnou odpověď. Samozřejmě je napadla česká pohádka *At' žijí duchové*. Po vysvětlení, že první zmínka o existenci Nových Hradů je v listině z roku 1279, ale hrad tu nejspíše stál už o století dříve, a proto jsem jako ukázkou, jak mohla nedochovaná listina o založení hradu vypadat, vyrobila pergamen (viz příloha č. 1, obr. 27). První řádek pergamenu jsem žákům napsala na tabuli „*1125 August 8 Praga*“ a zeptala jsem se, co to znamená. Rok určili správně, August hádali, že je jméno nebo měsíc. Napověděla jsem jim, že je to psané latinsky, ale August najdeme i v němčině nebo angličtině. Nakonec jeden chlapec věděl, že je to srpen, protože jezdí s rodiči do Rakouska. Že je Praga naše hlavní město Praha poznali všichni. Nakonec jsme si přečetli celé znění pergamenu. (viz příloha č. 1, obr. 28)

Žáky jsem nejdříve pomocí barevných lístečků se zašifrovanými slovy rozdělila do 4 skupin. Zde se vyskytl problém, když jsem zjistila, že 3 žáci chybí. Musela jsem tedy prohodit lístečky, aby byly skupiny počtem vyrovnané. Dále jsem rozdala pracovní listy a žáci si je podepsali. Pak jsme si společně prošli pracovní list a nikdo k němu otázky neměl. Žáci se rozdělili do skupin a společně rozluštili nápovědy a zapsali si je na vyznačená místa v pracovním listě. Já jsem kontrolovala, jestli slova uhádli správně. Jelikož nám exkurze na hradě začínala v devět hodin a zbylo nám trochu času, pustili jsme žákům z internetu písničku z již zmiňované pohádky *At' žijí duchové* a žáci si zazpívali. Žáci se oblékli a před školou jsem je poučila o pravidlech správného chování na hradě, že každý bude pracovat sám, nebude překřikovat paní průvodkyni a bude dávat pozor, aby neponičil exponáty, které jsou velice drahé. Pak následovala prohlídka I. trasy Hrad, při níž žáci vyplňovali cvičení v pracovním listu. Na prohlídce se nám vyskytl další problém, paní průvodkyně se nám chtěla věnovat více, než jsem čekala, a prohlídku nám prodloužila o část III. Prohlídkové trasy (suterén hradu a parkán) a o téměř hodinu času. Normálně by to bylo příjemné překvapení, ale v dubnu je v hradě mnohem větší zima než venku, proto bylo některým žákům chladno, a pro některé byla celá exkurze příliš dlouhá. Proto jsme další část pracovního listu (hradní nádvoří) vypracovávali ve škole. Abychom předešli takovému problému, je důležitá přesná domluva s průvodkyní nebo zařazení exkurze do teplejších měsíců. Také jsem během prohlídky zjistila, že musím žáky vést při práci s pracovním listem, aby věděli, kterému cvičení se nyní věnovat. Byli rozptýleni pozorováním všech exponátů, že zapomínali, že mají i pracovní listy. Během prohlídky mě napadala i další cvičení, která by byla

vhodná použít (popsat znak Buquoyů, nebo zařazení enviromentální výchovy při ukázce obrazů o vyhánění Cikánů z naší země). Dále si myslím, že by pro příště bylo dobré zařadit pohybovou aktivitu pro zaktivizování myšlenek.

Po skončení prohlídky jsme se přesunuli do školy, kde se žáci nasvačili a poté se rozdělili do skupin. Nejdříve si zkontrolovali, co již měli doplněné, a jestli jim něco chybělo, tak si to mohli doplnit od ostatních ve skupině. Pokračovali ve vypracovávání dalších cvičení. Já jsem jim byla k dispozici, kdyby si s něčím nevěděli rady. Cvičení z pracovních listů měli žáci převážně správně, jen zmíním ta problémová. (viz příloha č. 2, obr. 6) U druhého cvičení se vyskytla komplikace, když jedna žákyně byla netrpělivá a zeptala se průvodkyně, co má na portrétu Karel Bonaventura Buquoy, a zaskočená průvodkyně myslela, že se ptá na velký bílý límec. Samozřejmě jsem rychle žáky upozornila, že Karel Bonaventura Buquoy má na krku ještě něco jiného, aby pozorně poslouchali a zjistili to. Průvodkyně se však k této informaci již nedostala, a tak jsem žákům řekla, že mu na krku visí zlatý řetěz s Řádem zlatého rouna, a ať se podívají, jak takový řád vypadá. U třetího cvičení jsem zjistila, že žáci nestihli do rodokmene vše zaznamenat, proto jsem požádala průvodkyni, jestli by ještě jednou zopakovala jména Buquoyů z obrazů. U čtvrtého cvičení žáci nejdříve hledali obrazy podle obrázků v pracovním listu a unikl jim začátek charakteristik prvních Buquoyů. U pátého cvičení a ještě poté několikrát se stalo, že průvodkyně se dětí vyptávala, a pak vynechala informace, které byly součástí pracovního listu. Žáci zde měli popsat, jak vypadá kruhový salón v zámku. Žáci ho popsali, jak ho viděli na obrázku a to samozřejmě nebylo špatně, ale když jsme si toto cvičení ve škole kontrolovali, seznámila jsem žáky s tím, že tento salón byl postaven podle vzoru válečného stanu z doby napoleonské. U šestého cvičení opět průvodkyně neřekla, jaká dvě zvířata jsou přivezena z Cejlonu. Žákům jsem tedy ta dvě ukázala, ale napsat jejich jména už museli sami. Možná mohlo být toto cvičení na jakémkoliv cizokrajné zvíře. Osmé cvičení několik žáků vůbec nevyplnilo. Deváté cvičení týkající se rodáka Nových Hradů si žáci, pokud přeslechli na prohlídce, mohli původně opsat z pamětní desky. Ale bohužel ve škole se na ni už podívat nemohli, tak jsem žákům jméno naspala na tabuli a jestli to byl lékař, archivář nebo malíř již měli uhádnout. Desáté cvičení, ve kterém měli žáci přiřadit k pojmu jeho význam, se žáci báli vypracovat, protože se asi obávali, že to budou mít špatně. Proto jsem jim řekla, že mohou ve skupinách hlasovat, když si nejsou jistí, a že správné odpovědi si případně doplní při kontrole. Nejobtížnějším cvičením pro žáky byla matematická úloha na procvičení probírané látky, desetinná čísla a zlomky. Příklad

v matematické úloze, s kterým si nevěděli rady, jsem žákům vysvětlila. Při konečné kontrole jsme společně znovu celý příklad vypočítali na tabuli a potěšilo mě, že už si to žáci pamatují. Poslední cvičení, kde žáci měli dokončit pověst, se jim velice líbilo, ale hádanka „*Jaké zvíře nestvořil Bůh?*“ pro ně byla těžká. Jen žáci jedné skupiny ji uhádli, protože pověst znali. V jedné skupině byl chlapec nejspíše z nábožensky založené rodiny, který mi řekl, že toto cvičení nemůže vypracovat, protože je špatně. Bůh totiž stvořil vše kromě hříchu. Doporučila jsem mu, ať tam svůj názor napíše.

V závěru školního vyučování každá skupina přečetla před třídou svou část historie hradu, ostatní poslouchali a doplnili si vynechaná slova. Všechny skupiny toto cvičení vyplnili správně, a když svou část prezentovaly, čekaly, aby si všichni slova stihli zapsat. Každá skupina také seznámila ostatní s vymyšleným koncem pověsti O zakletých mniších. Dále jsme si společně zkontrolovali všechna cvičení, nesrovnalosti jsem žákům upřesňovala. Nakonec žáci vyplnili dotazník vztahující se k exkurzi. Těsně před zvoněním jsem žákům poděkovala za to, že vzorně spolupracovali, že mi s projektem pomohli, a rozloučila jsem se.

7.2.5 Vyhodnocení exkurze

Dotazník, který jsem měla připravený pro žáky, byl sestavený z devíti otázek. (viz příloha č. 2, obr. 7) První otázka, jestli se žákům exkurze líbila, všichni odpověděli ano. V otázce, co se ti nelíbilo, odpověděli žáci převážně, že se jim vše líbilo. Čtyři žáci napsali, že jim byla zima a tři žáci uvedli cvičení z pracovního listu, a to malování zvířete a pověst. V otázce, co tě nejvíc zaujalo, odpověděli převážně žáci celková prohlídka, a dále se po dvou hlasech objevilo brnění, tajemství studny, obrazy a knihovna. Vyprávění průvodkyně se líbilo všem. Cvičení, které se nejvíce žákům líbilo, bylo převážně první o historii se zašifrovanými slovy, po dvou hlasech získalo cvičení matematiky, pověst a rodokmen, po jednom hlase malování a spojování portrétu s charakteristikou hraběte. V otázce, jestli by žáci změnili něco v pracovním listě, byla odpověď převážně ne, čtyři hlasy získala pověst a dva přírodověda týkající se výběru zvířat. Nejvíce obtížné cvičení pro žáky byla matematická úloha, jelikož část příkladu ještě neuměli vypočítat, ale po třech hlasech získala i pověst a že nic nebylo obtížné. Času na vypracování všech cvičení měli všichni dostatek a ve skupině se všem pracovalo dobře, jen dva žáci si byli nejistí.

Celkově z dotazníku vyplývá, že se všem exkurze velice líbila, že z ní byli nadšeni. Děti nemusely být ve škole a celé dopoledne probíhalo zábavnou formou. Na otázku v dotazníku, co se jim nelíbilo, většinou odpovídali, že se jim líbilo vše. Co se jim nejvíce líbilo, bylo různorodé. S pracovním listem a jeho vypracováním byli všichni žáci také spokojeni, jen matematická úloha pro ně byla obtížná a někomu se nechtělo vymýšlet konec pověsti, a možná hádanka „*Jaké zvíře nestvořil Bůh?*“ pro ně byla těžká. Na vypracování měli dostatek času a ve skupinách se jim spolupracovalo také převážně dobře. Myslím si, že exkurze s pracovním listem byla úspěšná a žáci si z historie svého hradu hodně zapamatovali. I třídní učitelka této třídy měla jen kladné hodnocení a exkurze se jí velice líbila.

ZÁVĚR

Diplomová práce s názvem Didaktická aplikace dějin Nových Hradů na 1. stupni ZŠ je zaměřena na historii a vývoj města Nové Hradky od první zmínky po současnost a možnosti využití této regionální tematiky ve výuce na 1. stupni základní školy. Z prostudované literatury, která je uvedena v kapitole Seznam použité literatury a pramenů, jsem vybírala nejpodstatnější a nejzajímavější informace. Vypracování diplomové práce pro mě bylo velmi přínosné, neboť jsem měla možnost blíže se seznámit s historií tohoto krásného městečka.

Cílem mé diplomové práce bylo zpracovat získané informace o historii Novohradska a představit kulturní a historické památky města Nové Hradky, jeho významné rodáky a pověsti, a následně didakticky zpracovat historii pro první stupeň základní školy.

První část, teoretická, se věnuje poloze města i celého Novohradského panství a jeho přírodním podmínkám. Dále následuje rozdělení historie tohoto panství, kde centrem je podle první zmínky z roku 1279 hrad a osada Nové Hradky, do čtyř etap. Jsou zde uvedeny rody, které ovlivňovaly vývoj tohoto regionu. Největší vliv zde měli samozřejmě Rožmberkové a Buquoyové. Dále jsou v této části zachyceni významní rodáci a pověsti města Nové Hradky. Věnuji se zde také kulturním a historickým památkám města Nové Hradky. Tuto práci je možné využít učiteli novohradské školy v hodinách vlastivědy nebo studenty a širokou veřejností.

Druhá část mé diplomové práce, didaktická, prezentuje možnosti využití regionální historie Nových Hradů na první stupni základní školy, a to především v hodinách vlastivědy. Vypracovala jsem pracovní listy, vycházku, projekt, ale nejvíce jsem se věnovala celodenní exkurzi s názvem Den v Novohradském hradě, která byla doprovázena pracovním listem. Žáci se tak seznámili s historií nejen hradu, ale i s životem majitelů celého panství. Snažila jsem se, aby zvolený způsob výuky byl pro žáky dostatečně srozumitelný, pestrý, zajímavý a zábavný a umožnil jim si najít kladný vztah k historii.

RESUMÉ

Diplomová práce je zaměřena na historický vývoj města Nové Hradý a jeho kulturních památek. Tato práce nabízí možnost využití informací ve výuce na 1.stupni základní školy. Je rozdělena na část teoretickou a část didaktickou. V části teoretické je zpracována historie, vývoj kulturních památek, osobnosti a pověsti tohoto krásného města a v části didaktické upozorňuji na to, jak lze vše využít pro účely prvního stupně základní školy a jak tyto informace děti uplatní. Věnuji se zde především jednodenní exkurzi Den v Novohradském hradě, která je zaměřena na historii hradu a život jeho majitelů. Je provázena pracovním listem.

SUMMARY

A graduation thesis is concentrated into historical development of the city of Nové Hradý and its cultural monuments. This thesis offers the possibility the of usány some information in teaching Primary school. It is divided into theoretical and didactical parts. The theoretical part is focused on history, development of cultural monuments, persons and legends of this beautiful town and in the didactical part I point out, how all can be used at Primary school and how children apply acquired information. I emphasize the one-day excursion called Day in the castle of Nové Hradý, which focuses on the history of the castle and life its owners. It is accompanied by students' worksheet.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

I. Prameny

KULTURNÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM NOVÉ HRADY- prospekty (KOLEKTIV. *Novohradsko 5 fenoménů*. Nové Hrady : 2010.)

STÁTNÍ HRAD NOVÉ HRADY : I. Prohlídková trasa Hrad. Průvodcovský text od HAVLOVÁ, Mája, VEVERKOVÁ, Zuzana, SMOLÍK, Jan, 2009. 40 s.

STÁTNÍ OKRESNÍ ARCHIV TŘEBOŇ.

II. Literatura

CUKR, Jiří. *Novohradské hory : průvodce zajímavými místy po obou stranách hranice*. České Budějovice : Bohumír Němec - Veduta, 2009. 164 s. ISBN 978-80-86829-45-6.

ČAREK, Jiří. *Městské znaky v českých zemích*. Praha : Academia, 1985. 451 s.

FIŠER, Vojtěch. *Tajemné stezky : Od Šumavy k Novohradským horám*. Praha : Regia, 2008. 206 s. ISBN 978-80-86367-73-6.

HAVLOVÁ, Mája. *Nové Hrady : historie, architektura, příroda, společnost, osobnosti, tradice, zajímavosti, informace*. Plzeň : Fraus, 2002. 16 s. ISBN 80-7238-201-2.

HOKR, Vladimír. *Průvodce naučnou cyklotrasou - Paměť Novohradska : Novohradsko, Waldviertel, Trhosvinensko*. Nové Hrady : Novohradská občanská společnost, 2003. 94 s. ISBN 80-239-2016-2.

HOKR, Vladimír. *Průvodce naučnou cyklotrasou - Paměť Vitorazska : Novohradsko, Třeboňsko, Waldviertel*. Nové Hrady : Novohradská občanská společnost, 2003. 110 s. ISBN 80-239-0604-6.

HOUŠKA, Tomáš. *Škola je hra!* Praha : 1995. 518 s. ISBN 80-901740-4-3.

KOBLASA, Pavel. *Buquoyové : Stručné dějiny rodu*. České Budějovice : Bohumír Němec- Veduta, 2002. 79 s. ISBN 80-903040-1-X.

KOBLASA, Pavel. *Nové Hrady*. České Budějovice : Okresní úřad, 1999. 94 s. ISBN 80-238-4534-9.

KOBLASA, Pavel. *Panská sídla jižních Čech : 433 hradů, zámků a tvrzí*. České Budějovice : Bohumír Němec- Veduta, 2003. 215 s. ISBN 80-903040-4-4.

KOLEKTIV. *Novohradské hory a novohradské podhůří : příroda, historie, život*. Praha : Baset, 2006. 847 s. ISBN 80-7340-091-X.

KOVÁŘ, Daniel. *Kraj trojí tváře : Borovansko, Trhovinensko, Novohradsko*. České Budějovice : Sdružení obcí a Okresní úřad, 1998. 50 s.

KULÍŘ, Vratislav. *Nové Hrady : 700 let města*. České Budějovice : Městský národní výbor v Nových Hradech ve spolupráci s Okresním národním výborem v Merkuru, 1979.

KROUPA, Stanislav. *Zázraky před jižní hranicí : Pohled z Novohradských hor do měst a vesnic v jižní části roviny třeboňské*. České Budějovice : Bohumír Němec- Veduta, 2005. 242 s. ISBN 80-86829-12-X.

MÖRTL, Otto. *Kaplicko a Novohradsko : historie, krajina, turistické trasy*. České Budějovice : Dona, 1992. 91 s. ISBN 80-85463-09-1.

ŠTREJN, Zdeněk. *Nové Hrady : Kostel a klášter servitů*. Velehrad, 2000. 15 s. ISBN 80-86157-04-0.

TEICHL, Anton. *Geschichte der Stadt Gratzen*. Nové Hrady : 1888. 237 s.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy- Náměty pro učitele*. Praha : Fortuna, 2006. 135 s. ISBN 80- 7168-958-0.

HRBÁČKOVÁ, Karla. *Projekt „malých vědců“ – Metodické náměty (nejen) pro učitele 1. stupně ZŠ*. Brno : Paido, 2009. 35 s. ISBN: 978-80-7315-177-5.

KUBÍNOVÁ, Marie. *Projekty (ve vyučování matematice) - cesta k tvořivosti a samostatnosti*. Praha: Univerzita Karlova - Pedagogická fakulta, 2002. 256 s. ISBN 80-7290-088-9.

PODROUŽEK, Ladislav. *Didaktika prvouky a přírodovědy pro primární školu*. Dobrá Voda : Aleš Čeněk, 2003. 156 s. ISBN 80-86473-37-6.

III. Internetové zdroje

Nové Hrady oficiální web města. [online] [cit 2012-04-15] Dostupný z <http://www.novehrady.cz/>

Státní hrad Nové Hrady národní kulturní památka. [online] [cit 2012-04-15] Dostupný z <http://www.hrad-novehrady.eu/>

Wikipedie otevřená encyklopedie. [online] [cit 2012-04-15] Dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Nové_Hrady

Kulturní a informační centrum Nové Hrady [online]. [cit. 2012-03-09]. Dostupné z http://www.kicnovehrady.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=53%3Akostel-sv-petra-a-pavla&catid=2&Itemid=4

Kulturní a informační centrum Nové Hrady [online]. [cit. 2012-03-09] Dostupné z http://www.kicnovehrady.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=52%3Aklater-boiho-milosrdenstvi&catid=2&Itemid=4

Kulturní a informační centrum Nové Hrady [online]. [cit. 2012-03-09] Dostupné z http://www.kicnovehrady.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=54%3Ahrobka-buquoy&catid=2&Itemid=4

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_oppolzer.htm

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z <http://bonus.novehradyhistorie.cz/teichl.htm>

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_polak.htm

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_chalupa.htm

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z <http://bonus.novehradyhistorie.cz/lide.htm>

Osobnosti [online]. [cit. 2012-04-17] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_karba.htm

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: Výzkumný ústav pedagogický v Praze, 2007. 126 s. [cit. 2012-04-22]. Dostupné z http://www.vuppraha.cz/wp-content/uploads/2009/12/RVPZV_2007-07.pdf

Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/s/Z/10081/EXKURZE-VE-VYUCE.html/>

Metodický portál inspirace a zkušenosti učitelů [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/334/PROJEKTY-VE-VYUCOVANI.html/>

Místo pro život [online]. [2012-04-22] Dostupné z <http://www.mistoprozivot.cz/zakladni-metody-programu-misto-pro-zivot/didakticka-vychazka>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1 - Obrazová příloha

1. Znak města Nové Hradky. Zdroj: [online] [cit 2012-04-25] Dostupné z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nové_Hradky_znak.png
2. Karel Bonaventura Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
3. Marie Magdalena Buquoyová. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
4. Karel Albert Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
5. Ferdinand Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
6. Karel Filip Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
7. Karel Kajetán Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
8. František Leopold Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
9. Jan Nepomuk Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
10. František August Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-20] Dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>
11. Karel Jiří Buquoy. Zdroj: [online] [cit 2012-04-26] Dostupné z <http://www.spolecnahistorie.eu/cz-panel3.html>
12. Hrad. Zdroj: foto autorka
13. Rezidence. Zdroj: foto autorka
14. Zámek. Zdroj: foto autorka
15. Kostel sv. Petra a Pavla. Zdroj: foto autorka
16. Klášter servitů. Zdroj: foto autorka
17. Radnice. Zdroj: foto autorka
18. Vchod do Buquovské hrobky s reliéfem znaku rodu. Zdroj: foto autorka

19. Buquoyová hrobka. Zdroj: foto autorka
20. Jan Oppolzer. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_oppolzer.htm
21. Anton Teichl. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z <http://bonus.novehradyhistorie.cz/teichl.htm>
22. Robert Polák. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_polak.htm
23. Páter Raymund Chalupa. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_chalupa.htm
24. Páter Bonfilius. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z <http://bonus.novehradyhistorie.cz/lide.htm>
25. Vladislav Karba. Zdroj: [online] [2012-04-22] Dostupné z http://bonus.novehradyhistorie.cz/l_karba.htm
26. Křížovka. Zdroj: foto autorka
27. Pergamen. Zdroj: foto autorka
28. Text v pergamenu. Zdroj: foto autorka

Příloha č. 2 – Pracovní listy a dotazník

- 1. Historie města Nové Hrady.** Zdroj: vlastní tvorba, obrázek městského znaku dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nové_Hrady_znak.png
- 2. Buquoyové.** Zdroj: vlastní tvorba, portréty Buquoyů dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/> a obrázek Karla IV. dostupný z http://gop.pilsedu.cz:8080/redakcni_systemy/wiki/index.php/Karel_IV.
- 3. Kostel a Klášter servitů.** Zdroj: vlastní tvorba, obrázek znaku servitů dostupný z ŠTREJN, Zdeněk. *Nové Hrady : Kostel a klášter servitů*, nestr. a znak Karmelitánů dostupný z www.karmel.cz/k_znak.php
- 4. K vycházce centrem města.** Zdroj: vlastní tvorba, obrázek plánu města dostupný z http://www.kicnovehrady.cz/index.php?option=com_content&view=article&id=2&Itemid=3 a znaky měst Nové Hrady dostupná z http://cs.wikipedia.org/wiki/Soubor:Nové_Hrady_znak.png, města Jičín dostupný z <http://www.jicinsko.cz/dis/erby.htm> a města Pospoloprty <http://historie.postoloprty.advice.cz/heraldika/heraldika.html>

5. K exkurzi Den v Novohradském hradě. Zdroj: vlastní tvorba, obrázek hradu dostupný z http://cs.wikipedia.org/wiki/Nové_Hrady, portréty Buquoyů dostupné z <http://www.hrad-novehrady.eu/historie/casova-osa-majitelu-a-udalosti/>, zbraně dostupné z <http://www.myris.cz/darky-zbrane-kuse.html>, <http://detektormania.cz/40835109-musketa.html> a <http://www.prsten.cz/index.php?akce=detail&CP=2025> a sklo dostupné z <http://www.papilio.cz/cz/archiv.php?aukce=a29&pol=10268&PHPSESSID=1b576405c1a7c1b48f26cafbf89afdde> a http://cs.wikipedia.org/wiki/K%C5%99i%C5%A1%C5%A5%C3%A1lov%C3%A9_skl
o

6. Vypracovaný pracovní list k exkurzi. Zdroj: vlastní tvorba

7. Dotazník k exkurzi. Zdroj: vlastní tvorba